

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOSOFIJOS FAKULTETAS
BENDROSIOS IR PEDAGOGINĖS PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Daiva Lenčiauskienė

VAIKO STATUSO KLASĖJE VEIKSNIAI

Magistro darbas

Darbo vadovas:
prof. A. Bagdonas

Vilnius, 2006

TURINYS

PRATARMĖ	4
1. ĮVADAS	6
1.1. Vaiko socialinio statuso grupėje samprata	6
1.2. Socialinio statuso grupėje veiksniai.....	8
1.3. Statuso specifika vaikų grupėse.....	11
1.4. Specialiųjų poreikių vaikų situacijos tyrimai.....	13
1.5. Tyrimo tikslas ir uždaviniai	14
2. METODIKA.....	16
2.1. Tyrimo dalyviai	16
2.2. Tyrimo metodai	16
2.3. Tyrimo eiga.....	16
2.3.2. Sociometrinė anketa.....	17
3. REZULTATAI, JŲ ANALIZĖ	20
3.1. Pilotinės mokytojų apklausos analizė.....	20
3.2. Sociometrinės anketos analizė.....	21
3.3. Anketos mokiniams analizė.....	22
3.4. Anketos mokytojams analizė.....	33
3.5. Ryšys tarp mokinių statuso ir pažangumo	38
3.6. Ryšys tarp tėvų išsilavinimo ir mokytojų subjektyvaus mokinių statuso įvertinimo	39
3.7. Ryšys tarp tėvų išsilavinimo ir mokinių mokymosi sunkumų.....	40
3.8. Ryšys tarp nepalankių psichosocialinių veiksnių šeimoje ir mokinių statuso klasėje.....	40
3.9. Ryšys tarp nepalankių psichosocialinių veiksnių šeimoje ir mokymosi sunkumų.....	41
3.10. Ryšiai tarp mokymosi sunkumų neturinčių vaikų, turinčių mokymosi sunkumų vaikų, vaikų, turinčių specialiųjų poreikių ir jų statusų klasėje bei pažangumo.....	42
4. REZULTATŲ APTARIMAS	45
IŠVADOS.....	46
SANTRAUKA	47

SUMMARY	48
LITERATŪROS SARAŠAS.....	49
PRIEDAI	51

PRATARMĖ

Vaiko socialinis statusas – tai vaiko, kaip grupės nario padėtis grupės santykių sistemoje kitų grupės narių požiūriu. Nuo pat gimimo žmogus yra kokios nors grupės narys. Pirmoji grupė, į kurią patenka mažasis pilietis, yra šeima, vėliau – darželis, po to – mokykla ir t.t. Startinės vaiko statuso pozicijos, suformuotos šeimoje, perkeliamos į įvairius kolektyvus. Skirtingą socialinį statusą vaikas gali įsigyti žaisdamas, dirbdamas, mokydamasis. Vis dėlto mokyklai tenka svarbus vaidmuo vaiko mokymo, asmenybės ugdymo ir socializacijos procesuose, nes tai vieta, kurioje mokiniai praleidžia didelę savo gyvenimo dalį, todėl bendroji savijauta, psichinė sveikata priklauso nuo to, kokia atmosfera yra mokyklos bendruomenėje. Mokinys mokykloje patiria, kad jis – visuomenės dalis, nes čia vyksta intensyvus bendravimas: mokinių su mokiniais, mokinių su mokytojais, mokytojų su tėvais. Tie santykiai dažnai nulemia ir mokymosi sėkmę, vaiko statusą klasėje.

Mokykloje vaikas praleidžia labai daug laiko. Jie mokomi mąstyti, spręsti atsirandančias problemas, kartu įgauna pasitikėjimą savimi, be kurio negali mylėti savęs, taigi ir kitų.

Mokykla – ta vieta, kur vaikas patiria, kad jis – visuomenės dalis.

Kiekvienas vaikas unikalus ir nepakartojamas. Kiekvienas turi savo charakterio bruožų, gabumų, patirties ir įsitikinimų derinį. Mokytojas turi padėti suprasti vaikui, kas jis yra, padėti pažinti save. Vaikai turi žinoti, kad kiekvienas mūsų esame gražūs ir vertingi tokie, kokie esame. Turime mylėti save tokius, kokie esame, ir būti mylimi kitų. Savo privalumais reikia remtis gyvenime ir augti kaip asmenybė.

Mokytojai turėtų žiūrėti į mokyklą kaip į bendruomenę, kurios nariai mokosi bendrauti vieni su kitais, įgyja žinių, ruošiasi norimai specialybei. Jau pati orientacija į demokratišką švietimo pobūdį suponuoja, kad mokytojai ir mokiniai bendravimo situacijoje turi lygias teises. Abi pusės yra laisvos reikšti savo mintis ir norus, t.y. komunikacija turi būti abipusė. Bendravimas tarp mokinių ir mokytojų turi remtis principu „čia ir dabar“. Taip, deja, ne visose mokyklose ir ne visose klasėse. Kasdieniniame mokykliniame gyvenime nemažai vaikų negali pasigirti gerais santykiais su mokytojais. Analogiškai ir mokytojai turi sunkumų bendraujant su mokiniais ir išsako savo nuomonę apie mokinių statusą klasėje.

Atlikome pilotinę apklausą su mokytojais dviejose vidurinėse mokyklose: Vilkaviškio rajono Pilviškių vidurinėje mokykloje ir Vilkaviškio „Aušros“ vidurinėje mokykloje. Pilviškių vidurinėje mokykloje apklausoje dalyvavo 42 mokytojai, „Aušros“ vidurinėje mokykloje – 49 mokytojai. Apklausoje mokytojų buvo klausama, kokie veiksniai, jų nuomone, įtakoja vaiko statusą klasėje.

Mokytojams buvo pateikti devyni veiksniai. Abiejose mokyklose dauguma mokytojų teigė, kad vaiko statusą klasėje veikia šie veiksniai: tėvų išsilavinimas, mokymosi sunkumai, nepalankūs psichosocialiniai veiksniai šeimoje.

Šių veiksnių įtaką vaiko statusui klasėje ir pasirinkome nagrinėti šiame darbe. Mes pamėginome pažvelgti į vaiko statuso klasėje ryšį su jo mokymosi sunkumais. Išskirti veiksniai remiasi mokytojų vertinimais, taip pat ir klasės draugų vertinimais.

1. ĮVADAS

1.1. Vaiko socialinio statuso grupėje samprata

Mokiniai gana daug laiko praleidžia mokykloje, todėl mokytojai turi tikrai daug galimybių stebėti jų bendravimą, pamatyti sunkumus, išskylančias problemas. Jie mato, kurie vaikai gerai jaučiasi ir nesunkiai susidoroja su sunkumais, o kiti – ne. mokytojas labai aiškiai gali pamatyti vaiko socialinio statuso vietą klasėje ir iškilusius sunkumus. Vaiko socialinio statuso vieta klasėje yra labai svarbus kitų įvertinimas pačiam vaikui.

Žmogus iš prigimties yra sociali būtybė. Ką tik gimusiam kūdikiui jau reikia ne tik maisto, šilumos, bet ir aplinkinių dėmesio bei meilės. Sėkmingas bendravimas šeimoje, klasėje yra svarbi visaverčio gyvenimo dalis, teigiamų emocijų šaltinis, sėkmingas mokymasis mokykloje ir kiti įgūdžiai.

Grupėje vyksta asmenybės socialinis bendravimas – grupei veikiant formuojasi žmogaus pasaulėžiūra, charakterio ypatybės. Grupė primeta tam tikrą įvykių vertinimo modelį (Suslavičius, 1998). Aukščiausio statuso vaikas grupėje yra jos lyderis. Nebūtinai jis yra ir populiariausias vaikas grupėje. Žemiausią statusą turintys vaikai – grupės atstumtieji ir izoliuotieji. Atstumtasis – nepopuliarus asmuo, bet grupėje gali būti jį remiančių vaikų. Tarpinę padėtį užima vidutinio statuso vaikai. Ne kiekvienoje grupėje statusų hierarchija yra griežtai nusistovėjusi. Daugelyje grupių, keičiantis veiklos pobūdžiui (pvz., nuo mokymosi pereinant prie pramogų), keičiasi ir grupės narių statusas.

Susiformavus statusų hierarchijai, klasės mokinių elgesys vertinamas diferencijuotai. Aukšto statuso mokiniai klasėje yra labiau pastiprinami. Tam, kad gautų pastiprinimą, jiems reikia ir mažiau negu žemo statuso mokiniams ko nors pageidaujamo atlikti. Jų geri poelgiai laikomi natūraliais ir dėsningais, žemo statuso mokinių – atsitiktiniais. Ir priešingai – aukšto statuso mokinio nevykęs elgesys laikomas atsitiktiniu ir teigiama, kad jam taip „išėjo“. Jei pamokos nemoka prastai besimokantis mokinys – ko daugiau iš jo buvo galima tikėtis... Jei prastai atsakinėja mokinys, kuris paprastai mokosi gerai – vadinasi, šiandien jam nesiseka.

Asmenybės statusų gali būti daug. Net toje pačioje grupėje vaikas gali būti gerai vertinamas pagal atliekamą darbą ir turėti žemą statusą pagal komunikabilumą (sugebėjimą bendrauti su kitais grupės nariais), gali turėti aukštą statusą pagal valdžios lygį grupėje ir žemą pagal simpatiškumą kitiems grupės nariams. Asmenybės statusas gali būti skirtingas įvairiose grupėse, kurių nariu yra žmogus (Jacikevičius A., 1995).

Pažymėtina, kad vaiko statusas grupėje yra labai stabilus ir nuoseklus; jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai, kurie yra atstumti bendraamžių, yra taip pat vaikai, kurie yra atstumiami ir vėlesniais metais (Žukauskienė R., 1997).

Coie, Dodge (1983) atlikto penkerių metų trukmės ilgalaikio tyrimo duomenimis, atstumti vaikai laikui bėgant dažniausiai pozityvaus (aukštesnio) statuso neįgyja. Vėlesnėse klasėse keičiasi socialinio izoliavimosi įtaka vaiko statusui. Jam augant žemas statusas lemia tai, kad vaikas ima šalintis kitų vaikų, nes pradeda suvokti savo negatyvią padėtį tarp bendraamžių (Parker, Asher, 1987).

Kiekvienas vaikas siekia aukštesnio statuso įvairiose grupėse, kai jis suvokia savo vertę kurioje nors grupėje. Grupės, kuriose vaiko statusas žemas, yra nepatrauklios, vaikas jų vengia ir deda pastangas įsitvirtinti kitose grupėse, kuriose jis geriau vertinamas, labiau mėgstamas.

Vaiko savo paties statuso grupėje supratimas gali nesutapti su objektyviu statusu. Pastarasis susidaro iš grupės duodamų tam vaikui įvertinimų. Nesutampant subjektyviam ir objektyviam statusams, vaikas atsiduria konfliktinėje būsenoje. Tos būsenos išsprendimo keliai labai įvairūs – nuo susitaikymo su grupės vertinimais iki atmetimo, atsiskyrimo nuo grupės.

Atliekant tyrimus, pagrindinis informacijos šaltinis apie vaiko statusą grupėje paprastai yra kitų vaikų vertinimai. Siekiant išsiaiškinti vaiko socialinę reputaciją tarp bendraamžių, vaikai klausiami, kodėl jie mėgsta arba nemėgsta savo bendraamžio. Paprastai tiriama vyresni nei 8 metų vaikai, teigiant, kad jaunesniems vaikams sunku pateikti diferencijuotus savo bendraamžių apibūdinimus. Jaunesni vaikai turi mažiau diferencijuotą bendraamžių elgesio suvokimą nei vyresni vaikai. Rubin (1984) duomenimis taip yra todėl, kad nediferencijuoti mažų vaikų socialiniai suvokimai. Jis nustatė, kad pirmos klasės mokiniai vertina savo bendraamžius nediferencijuotais terminais, o 7-tos klasės mokiniai, priešingai, savo bendraamžius vertina labai diferencijuotai. Tai rodo, kad negatyvus statuso pagrindas tarp jaunesnių vaikų yra atvirai negatyvus to vaiko elgesys (nediferencijuotas), o vyresni vaikai labiau diferencijuotai vertina negatyvų elgesį, ir tie vertinimai lemia vaiko statusą grupėje. Rubin (1984) tyrimai parodė, kad pozityvus statusas bet kurioje amžiaus grupėje yra susijęs su pagalba kitiems žmonėms taisyklių laikymusi, draugiškumu, prosocialia sąveika. Atstūmimas (negatyvus statusas) yra susijęs su bet kurio amžiaus vaiko elgesiu ir agresija. Vaikui augant žemas statusas vis labiau siejasi su izoliavimusi, atstūmimu, agresyviu elgesiu (Kupersmidt, Coie, 1990).

Kituose tyrimuose (Tremblay, Masse, Perron, Leblanc, 1992) akcentuojamas destruktivaus elgesio ryšys su nepažangumu. Antisocialus elgesys dažniausiai sąlygoja žemą pažangumą ir nesėkmes mokykloje (De Baryshe, Patterson, Capaldi, 1993).

Daugelis autorių, tirdami vaiko prosocialaus ir asocialaus elgesio raidą, didžiausią dėmesį skiria sociometriniam statusui. Yra aišku, kad vaiko socialinis statusas yra susijęs su vaiko reputacija tarp bendraamžių ir su vaiko pasiekimais moksle, tačiau tikslus ryšys tarp sociometrinio statuso, vaiko mokyklinių pasiekimų ir reputacijos tarp bendraamžių nėra visiškai aiškus.

Socialinio statuso grupėje samprata apima vaiko statuso vietą klasėje. Šio tyrimo metu bus siekiama nustatyti mokytojo požiūrį į vaikus ir klasės draugų vertinimus, kurie parodo vaiko statusą klasėje.

1.2. Socialinio statuso grupėje veiksniai

Be kitų žmonių pagalbos ir poveikio žmonėmis netaptume. Liktume Mauglio lygio. Net geriausiu atveju. Grupėje išmokstame kalbėti, reikšti jausmus, bendrauti, dirbti, mokytis ir dar daug daug ko reikalingo ir ne visai reikalingo. Nuo gimimo iki mirties mes esame grupėse. Grupė kelia vaikui ar žmogui savuosius reikalavimus, nustato taisykles, draudimus. Grupėse visi yra nevienodai vertinami, nevienodai populiarūs.

Mokyklos lankymas susijęs su naujų socialinių ryšių užmezgimu, naujais išpareigojimais, atsakomybės pajutimu. Vaiko savijauta klasėje priklauso nuo jo asmenybės ypatumų (fizinių savybių, gabumų, žinių ir pan.) ir jo kompetencijos bendravimo srityje, kurios pagrindinis šaltinis – šeimos santykių sąveika ir vaiko patirtis toje santykių sistemoje.

Nuo septynerių metų iki brendimo vyksta vaiko identifikacija su mokykla ir grupės lyderiais. Šeima tampa vis mažiau svarbi, tuo tarpu išorinis pasaulis, įskaitant ir bendraamžius, tampa vis reikšmingesnis (Lazarus, 1991). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus pabaigoje klasės interesai, bendravimas su draugais ima virsti atskira vaiko gyvenimo sritimi, kupina ypatingų rūpesčių, džiaugsmų, interesų.

Pagal A. Adlerio teoriją nuo pat pirmųjų dienų vaiką lydi silpnumo, menkavertiškumo jausmas, kurio pagrindas – savo paties galimybių ribotumo, priklausomumo nuo aplinkinių suvokimas. Ši būseną skatina individą siekti geresnės kokybės – tapti pranašesniu. Šiame procese svarbų vaidmenį vaidina socialinis interesas, įgalintis vaiką siekti pranašumo „sveikais būdais“. Jei vaikas subjektyviai jaučiasi tam tikros grupės dalimi, vystosi jo bendrumo jausmas. Tokie grupės procesai kaip kooperacija, dalyvavimas sprendimų priėmime stimuliuoja bendrumo jausmo augimą (Steinhouer, 1977).

Jei žmogus įsitikinęs, kad jis priklauso grupei, yra lygiavertis jos narys, jis nesirūpina asmeniniu prestižu ir savo energiją gali nukreipti į kūrybą, aktyvumą, o tuo pačiu efektyviai funkcionuoti, nepasiduoti; formuojasi optimistinis požiūris į pasaulį. Jei jis dėl vienokių ar kitokių priežasčių jaučiasi menkesnis už kitus, mažiau vertingas, neįstengia atitikti aplinkos reikalavimų, didėja vidinė įtampa, atsiranda vengimo reakcijos; vystosi menkavertiškumo kompleksas, apimantis savo neadekvatumą. To pasekoje žmogus gali nebesistengti priklausyti grupei, bet gintis nuo jos reikalavimų. Dėl to gali susiformuoti netinkamos elgesio formos, dar labiau apsunkinančios individo adaptaciją grupėje.

Mokykloje bendravimo proceso ypatybė yra vertinimo situacijų sistema. Mokymas mokykloje – tai pirmiausia žmogiški santykiai. Todėl visas mokyklinis gyvenimas – vertinimo situacijų rinkinys. Turima galvoje ne tik pažymius už mokinių darbą, bet ir už pačią mokinių veiklą, elgesį nuolatos vertina mokytojai. Vertinami atsakymai, poelgiai, laikysena, santykiai su mažesniais, vienmečiais ir suaugusiais ir t.t. „Vaikas labai jautrus tam, kaip į jį žiūri mokytojai. Geras jų požiūris į vaiką pakelia jį savo paties akyse. Palankūs mokytojo vertinimai paveikia gerą, bet dar labiau blogą mokinį, nes pereina į jo savęs vaizdą, formuoja jo savimonę“ (Gučas A., 1990).

Mokytojai dažnai apšaukia vaiką „tinginiu“, „netikėliu“, „kerėpla“. Mokytojo žeminamas mokinys tikrai nerodys noro mokytis, nebus išvengta konfliktų su tėvais. Tik draugiškai palaikomas, užtariamasis, suprantamas mokinys pasiryš kantriam, kruopščiam mokymuisi. Labai svarbu atgaivinti ir ugdyti vaiko pasitikėjimą savimi ir savo sugebėjimais. Mokytojas gali padėti vaikui, pagirdamas jį klasės draugų akivaizdoje už tai, kas jam sekasi. Mokytojo palaikymas, pagyrimas, paskatinimas klasėje vaikui labai svarbus. Jo statusas klasėje žingsnis po žingsnio gali pasikeisti. Mokytojo teigiamas požiūris ir įvertinimas turės tiesioginės įtakos socialiniam vaiko statusui klasėje, o neigiamas mokytojo požiūris – atvirkščiai – turės neigiamos įtakos vaiko socialiniam statusui klasėje.

Vienas iš veiksnių – mokinių mokymosi sunkumai. Psichologinių tyrimų duomenys rodo, kad tik nežymi mokinių dalis (4,8%) nepatiria mokymosi sunkumų (Kulikovskich O., 1998). Patys vaikai nurodo tokias priežastis: prasta atmintis, blogas elgesys, nemokėjimas galvoti, valios ir darbštumo trūkumas. Tačiau būtina prisiminti, kad mokslumo lygis ir su juo susiję charakterio bruožai, amžiaus ypatumai, gali kisti ir vaikai gali keistis.

Mokinių mokymosi sunkumai išryškėja besimokant: nevienodas mokomosios medžiagos suvokimas, vadinasi ir skirtingas pažangumas. Neigiami pažymiai atspindės mokymosi „spragas“, nemokėjimą mokytis, mokinių nesugebėjimą pasinaudoti įgyta patirtimi ir žiniomis, nemokėjimą spręsti problemų, samprotauti, tikslingai ir adaptyviai elgtis, sėkmingai mokytis. Sėkmingam mokymuisi ypač pradinėse klasėse labai svarbus teigiamas socialinės aplinkos poveikis.

Konstatuojamas sėkmingo mokymosi ir socialinio statuso glaudus ryšys ir sąveika. Socialiniam vaiko išsivystymui labai svarbus mokymas (Stončič V., 1981).

Tremblay, Masse, Perron, Leblanc (1992) ir De Baryshe, Patterson, Capaldi (1993) – šie autoriai tirdami prosocialaus ir asocialaus elgesio raidą, didžiausią dėmesį skiria vaiko sociometriniam statusui. Yra aišku, kad vaiko socialinis statusas yra susijęs su vaiko reputacija tarp bendraamžių ir su vaiko pasiekimais moksle, tačiau tikslus ryšys tarp sociometrinio statuso, vaiko mokyklinių pasiekimų ir reputacijos tarp bendraamžių nėra visiškai aiškus.

Taigi, mokymosi sunkumai turi reikšmę vaiko statusui klasėje.

Dar vienas veiksnys, kurį tiriu šiame darbe – tai tėvų išsilavinimas ir nepalankūs psichosocialiniai veiksniai šeimoje.

Daugelis mokytojų ir psichologų tvirtina, kad šeima yra vienas iš esminių faktorių, kurie lemia vaiko asmenybės vystymąsi. Šeimoje vaikas gauna tai, ko niekas kitas negali suteikti – jį mylėti, juo rūpintis, tikėti, jį gerbti, džiaugtis jo daroma pažanga. Normalūs santykiai šeimoje sąlygoja ir sėkmingą vaiko asmenybės vystymąsi, nenormalūs šeimos santykiai dažnai formuoja neigiamus vaiko bruožus: nepasitikėjimą kitais žmonėmis, agresyvumą, uždarumą, atstūmimą ir mokymosi sunkumus.

Kadangi vaikai į mokyklą ateina iš šeimų su įvairia socialine patirtimi, mokytojai turėtų į tai atsižvelgti. JAV atlikto tyrimus (N. Zill, M. Collins, J. West, G. Haushen, 1995) buvo nustatyti sociodemografiniai rizikos faktoriai, susiję su vaiko mokymosi, bendravimo problemomis, su savęs vertinimu. Šie faktoriai turi ryšį su bendraamžių vertinimu, mokymosi sunkumais, mokytojų vertinimu, socialiniu statusu.

Jau nemažai metų dirbantys mokykloje mokytojai pastebėjo, kad mokykloje tie mokiniai, kurie turi mokymosi sunkumų, yra atstumti klasėje, užima žemesnį statusą, yra iš asocialių šeimų. Šie vaikai šeimoje neprižiūrėti, netvarkingai rūbais ir turi mažai draugų klasėje. Be to šie mokiniai mokosi pagal palengvintą mokymosi programą. Mokytojai taip pat pastebėjo, kad tokių mokinių tėvai neateina į klasės susirinkimus, niekur nedirba, žemo išsilavinimo, kartais nemoka pasirašyti, jų gyvenimo sąlygos labai blogos, vaikai neturi galimybių ruošti namų darbus namuose (nėra šviesos, stalo, kėdės, vandens).

Prieš tris metus rašydama bakalaурinį darbą tyriau pirmokų brandą ir šeimos aplinką. Bendrai informacijai surinkau visų pirmokų tėvų išsilavinimo duomenis. Tyrime gavau, kad nuo abiejų tėvų išsilavinimo priklauso vaiko pasiruošimas mokyklai. Kuo tėvų išsilavinimas žemesnis, tuo didesnė tikimybė, kad jų vaiko branda mokyklai bus žemesnio lygio. Ir priešingai, kuo tėvų išsilavinimas aukštesnis, tuo didesnė tikimybė, kad jų vaiko branda mokyklai bus aukštesnio lygio (Lenčiauskienė D., 2003).

Nepalankūs psichosocialiniai veiksniai – tai, kas susiję su vaiko psichika ir vaiko socialine aplinka bei jų sąveika.

Iš nepalankių vaiko formavimosi sąlygų šeimoje dažniausiai išskiriamos tokios:

1. Nepilna ir nedarni šeima (Janulaitienė N., 1991).
2. Alkoholio ir narkotikų vartojimas šeimoje (Валицкас Т. В., 1987).
3. Emocinių ryšių tarp tėvų ir vaikų nepastovumas bei emocinė depriracija (Armanavičiūtė V., 1975).
4. Nuolatiniai tėvų nesutarimai bei konfliktai (Паттер М., 1987).

Be šitų požymių pažymėtina dar ir nepalankios gyvenimo sąlygos, vaikų nepriežiūra ir t.t. Visi minėti nepalankūs psichosocialiniai veiksniai gali pasireikšti tiek atskirai, tiek kartu. Aišku, kuo daugiau nepalankių psichosocialinių veiksnių vienu metu veikia vaiką, tuo didesnė tikimybė, kad toks vaikas ateis nepasiruošęs mokyklai, mokysis silpniau, turės mokymosi sunkumų.

Pradėjusių lankyti mokyklą, nepalankiomis šeimos sąlygomis išaugusių vaikų padėtis, palyginti su jų bendraamžiais, dažnai iš karto yra blogesnė. Mokykloje, kaip žinia, vyrauja stipriai išreikšta vertinamoji aplinka: kiekvieną dieną yra vertinamos vaikų žinios, elgesys su kitų vaikų žiniomis, elgesiu, savybėmis. Suprantama, kad čia vaikai susilaukia ne tik teigiamų, bet ir neigiamų vertinimų. Ypač daug neigiamų vertinimų gauna blogai besimokantys vaikai. Dėl mokytojų, klasės draugų neigiamo įvertinimo tokie vaikai ne tik atsilieka moksle, bet ir klasėje užima žemą socialinį statusą. Tokiems vaikams sunku mokytis, jie yra atstumti, jų santykiai su draugais įtempti, klasės draugai jų nemėgsta. Atstumtųjų vaikų patiriamą emocinį diskomfortą bei neigiamą jų požiūrį į mokyklą dar sustiprina mokytojų darbo klaidos. Mokytojai mažai domisi vaikų gyvenimu už mokyklos ribų, susiklosčiusiais santykiais su tėvais ir bendraamžiais, neįtraukiami į užklasinę veiklą, dažniausiai taiko tiktai neigiamas poveikio priemones (Valickas G., 1997).

Suprantama, didesnė tikimybė, jog vaikas patirs adekvatų auklėjamąjį poveikį, jeigu šeima yra pilnavertė, tėvai turi atsakomybės jausmą, jiems pakanka žinių ir gebėjimų, jeigu randama laiko tinkamai bendrauti su vaiku.

Taigi, šie veiksniai – tėvų išsilavinimas ir nepalankūs psichosocialiniai veiksniai gali turėti įtakos vaiko socialiniam statusui klasėje.

1.3. Statuso specifika vaikų grupėse

Statusas vaikų grupėse dar turi berniukų ir mergaičių santykių specifika. Berniukai dažniau draugauja didelėmis grupėmis ir juos labiau sieja bendra veikla. Mergaitės buriasi į mažesnes grupes ar poras ir joms svarbiau socialinis pasitenkinimas ir artumas, santykių emocionalumas. Mergaitės savo fiziniu išsivystymu ir lytiniu brandumu lenkia berniukus, jos dažnai būna aukštesnės ir stambesnės už bendraamžius. Dėl mažo ūgio berniukai neretai sielvartauja, jaučiasi nevisaverčiai, lygiai kaip ir bendraklases praaugusios mergaitės. Berniukų domėjimasis priešinga lytimi iš pradžių pasireiškia gana keistai – mergaičių „užkabinėjimu“. Mergaitės tai supranta ir rimtai įsižeidžia. Kiek vėliau santykiai keičiasi: išnyksta nuoširdumas, atsiranda susikaustymas, nedrąsumas, varžymasis, jausmų ambivalentiškumas, nepastovumas, įtampa. Iki aštuntos klasės tarp berniukų ir mergaičių retai kada užsimezga pastovi draugystė. Jeigu šiame amžiuje atlikus sociometrinį matavimą – tai jei klasėje būtų daugiau berniukų, tai jų statusas būtų aukštesnis, jei mergaičių klasėje daugiau – tai mergaičių.

Augant vaikui statusas vaikų grupėse keičiasi, bet kiekviename kolektyve vaikai turi žemą, vidutinį ir aukštą statusą.

Coie, Dodge (1983) atliktame tyrime pradinėse klasėse yra po 22% tiek atstumtų, tiek populiarių. Žukauskienės R. (1997) atliktame tyrime trečioje klasėje atstumtų yra 36% ir populiarių vaikų – 33%. Kaip matome yra skirtumas tarp populiarių ir atstumtųjų vaikų. Pradinėse klasėse nesėkmės atveju stiprėja menkavertiškumo jausmas ir įsitikinimas, kad jis yra nevykėlis. Jeigu pradinių klasių mokytoja nesudaro sąlygų vaikui išmokti kelių nors darbelių, jei į jo užsiėmimus žiūri iš aukšto ir nekantriai, nelaiko jų rimtais, nevertina jų rezultatų, tai vaikui ir nėra galimybės tikrai pajusti, kad jis gali ką nors padaryti. Nuo vienos mokytojos įvertinimų, kritikos ir vaiko trūkumų pabrėžimo klasės draugai taip ir priima savo draugą. Pradinių klasių mokiniams pirmosios mokytojos nuomonė labai svarbi.

Atliktame Žukauskienės tyrime penktose klasėse yra po 22% atstumtų ir populiarių vaikų, šeštoje klasėje atstumtų vaikų procentas gerokai mažesnis – 15% negu populiarių vaikų – 25%. Septintoje klasėje atstumtų vaikų skaičius vėl išaugo – 22%, o populiarių – 29%.

Dalykinėje sistemoje mokytojams sunku dirbti su paaugliais, nes šie dažnai būna nepastovūs, kategoriški, protestuojantys. Reikia atsiminti, kad jie išgyvena sunkų sumaišties metą ir kad jiems itin brangus mokytojų noras juos suprasti. Taigi pagrindinė šio amžiaus laikotarpio problema – intensyvus savęs suvokimas, savęs vaizdo susidarymas, gyvenimo pozicijos ieškojimas, tai yra, savo tapatumo įtvirtinimas. Paaugliui rūpi kitų žmonių mintys, ką jie galvoja apie save, o kartais net liguistai rūpi, ką kiti galvoja apie jį. Pernelyg didelis vaiko jautrumas erziniui ar kritikai daro didesnę įtaką negatyvaus statuso susiformavimui paauglystėje. Tuo tarpu Coie, Dodge, Kupersmidt (1990) duomenimis, izoliavimasis stipriai nekoreliuoja su statusu jaunesniame amžiuje, bet vaikui augant žemas statusas lemia tai, kad vaikas ima šalintis kitų vaikų, nes pradeda suvokti savo negatyvią padėtį tarp bendraamžių.

Vertinant vaiko mokymosi sėkmingumo ir jo socialinės reputacijos tarp bendraamžių ryšį, buvo nustatyta, kad negatyvus statuso ir pažangumo ryšys trečioje – septintoje klasėse yra neigiamas. Pozityvus statuso ir pasiekimų moksle ryšys yra teigiamas (Žukauskienė R., 1997).

Mokymosi sėkmingumas laikui bėgant taip pat yra vis mažiau susijęs su vaiko pozityviu statusu tarp bendraamžių. Žukauskienės atliktame tyrime vaiko socialinis statusas tampa vis mažiau priklausomas nuo mokyklinių pasiekimų.

Panašius rezultatus gavo Luthar (1991), nustatęs silpną tarpusavio ryšį tarp paauglių socialinio statuso ir jų mokymosi sėkmingumo.

Apibendrinant galima teigti, jog išryškėjo amžiaus skirtumai, lyginant tarpusavyje vaiko mokymosi sėkmingumą, sociometrinį statusą.

1.4. Specialiųjų poreikių vaikų situacijos tyrimai

Įteisinus specialiųjų poreikių vaikų integruotą ugdymą, tėvai turi galimybę pasirinkti: leisti vaiką į įprastinę mokyklą ar specialiąją ugdymo įstaigą. Paprastai renkama įprastinė mokykla, esanti netoli namų, kad vaikai nebūtų atskirti nuo šeimos. Tėvams lengviau moraliai, kai vaikas ugdomas bendrojo lavinimo klasėje, nors ir pagal kitą programą: specialiosios mokyklos, adaptuotą ar modifikuotą. Jiems labai svarbu, kad vaikas nebūtų išskiriamas iš kitų, būtų kartu su draugais ir bendraamžiais, tarp kurių išaugo iki mokyklos, išmoktų dirbti įvairius reikalingus namų ruošos darbus. Neprarasdamas ryšio su savo socialia aplinka vaikas geriau pasiruoš savarankiškam gyvenimui.

Vis dėlto siekdami kuo tobuliau pritaikyti jų gebėjimus atitinkančias ugdymo programas, ugdymo specialistai ieško būdų visapusiškiau pažinti savo ugdytinius ir padėti jiems. Pastebėta, kad vaikams, mokymosi sunkumų patiriantiems dėl specifinių pažinimo procesų, savireguliacijos, valingos veiklos sutrikimų, neretai gyvenimą „kartina“ įvairūs kiti nepalankūs socialiniai veiksniai: šeimos socialinė padėtis, ekonominės šeimos sąlygos, ypač bedarbystė, sveikatos problemos.

Lisaukaitės N., Jasiūnienės L. (2001 m.) straipsnyje teigiama, kad vienoje mokykloje atliktame tyrime vienas ir nepalankių socialinių veiksnių – ekonominės šeimos sąlygos. Tai šeimos socialinė padėtis, bedarbystė, vaiko nepriežiūra. Specialiųjų poreikių vaikai patiria mokymo priemonių stygių, dažnai serga, didėja mokyklinių žinių spragos, jie išgirsta replikas dėl prastos rūbų, daiktų išvaizdos. Panašiose gyvenimo sąlygose gyvena vaikai, kurie nesimoko pagal specialiąsias programas. Dėl daugelio paminėtų nepalankių faktorių mokiniai dažnai nepasiekia norimų mokymosi rezultatų. Kai kurių vaikų nusivylimą papildė tėvų priekaištai, bendraklasių pašaipa. Vengdami tėvų, mokytojų nepasitenkinimo, kai kurie mokiniai nepasisako jiems apie nesuprastas, neatliktas užduotis, prastus įvertinimus.

I. Kaffemanienės (2001 m.) atliktame tyrime apie mokinių bei mokytojų požiūrį į specialiųjų poreikių bendraamžius, į klausimą, ar norėtų kartu mokytis vienoje klasėje su specialiųjų poreikių mokiniais – „taip“ atsakė 14,2%, „ne“ – 34,7%, „nežinau“ – 51,1%. Taigi, vis kalbama apie specialiųjų poreikių mokinių integraciją ir viskas lieka tik teorija, o realybė tokia, kad trečdalis apklaustųjų nurodė, kad bendras mokymasis su specialiųjų poreikių vaikais jiems yra nepriimtinas, nes: „Jie man nepatinka“, „Jiems skirtos kitokios mokyklos“ ir t.t. Galima įsivaizduoti, kokį socialinį statusą specialiųjų poreikių mokiniai užimtų tokiose klasėse. Kas lemia tokius mokinių atsakymus? Gal mokytojų nuostatos, jų vertinimai. I. Koffemanienės straipsnyje pateiktas tyrimas, kuriame dalyvavo 95 bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai. Daugumai mokytojų teko dirbti su specialiųjų poreikių mokiniais. 73,7% tyrime dalyvavusių mokytojų mano, kad kontaktai su specialiųjų poreikių mokiniais gali būti, bet mokytis jie turi atskirai, nes

nuskriausta arba viena, arba kita pusė. Pusė mokytojų pripažįsta, kad geriau gyvenimui parengiami tie sutrikusios regos mokiniai, kurie mokosi bendrojo lavinimo mokyklose, apie 40% mokytojų mano, kad jiems reikia mokytis aklujų ir silpnaregių mokyklose. Kitokia nuomonė apie sutrikusio intelekto mokinius: pusė mokytojų mano, kad geriau jie būtų parengiami specialiose mokyklose ir tik apie 40% tiki integruoto mokymo galimybėmis.

Daugiau kaip pusė (52,6%) mokytojų teigė, kad nenorėtų mokyti nei vieno specialiųjų poreikių mokinio. Motyvuojama tuo, jog šiuos vaikus turi mokyti specialistai, kad juos mokyti „pernelyg sunku psichologiškai ir metodiškai“.

Taigi literatūroje pateikti tyrimai parodė, kad daugelio mokinių ir mokytojų nepasirengimą priimti specialiųjų poreikių vaikus, motyvacijos tam nebuvimą ar stoką lemia ir mokytojų požiūris.

Vis dėlto galima teigti, kad praėjus beveik dešimčiai metų požiūris į neįgaliųjų integraciją mūsų pedagoginėje visuomenėje keičiasi nežymiai, nes daugelis integruoto ugdymo problemų vis dar nėra išspręstos, ypač mažesniuose miestuose.

1.5. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Teorinėje dalyje pateikėme socialinio statuso sampratą, statuso grupėje veiksnius ir statuso specifiką vaikų grupėse.

Išskirtos trys socialinio statuso veiksnių grupės:

1. Mokinių mokymosi sunkumai.
2. Tėvų išsilavinimas.
3. Nepalankūs psichosocialiniai veiksniai.

Pateikėme specialiųjų poreikių vaikų situacijos tyrimus. Pedagogų nuostatos į specialųjį ugdymą leidžia atskleisti požiūrį, kuris lemia dabartinę situaciją bendrojo ugdymo mokykloje tenkinant specialiuosius ugdymo(si) poreikius.

Pagrindinis šio tyrimo tikslas – paanalizuoti ryšius tarp vaiko statuso klasėje, mokymosi pažangumo (sunkumų).

Tyrimo uždaviniai:

1. Palyginti mokytojų ir mokinių nurodytus mokinių statusus klasėje.
2. Ištirti specialiųjų poreikių mokinių statusą klasėje.
3. Palyginti tėvų išsilavinimą ir mokinių mokymosi sunkumus.
4. Ištirti, kas labiau įtakojo mokinių statusą – tėvų išsilavinimas, mokymosi sunkumai, mokytojų vertinimas ar nepalankūs psichosocialiniai veiksniai.

Hipotezės:

1. Mokinių statusas klasėje priklauso nuo jų pažymių vidurkio (kuo žemesnis pažymių vidurkis (kuo prasčiau mokinys mokosi), tuo žemesnis mokinio statusas klasėse ir atvirkščiai – kuo didesnis pažymių vidurkis (kuo geriau mokinys mokosi), tuo aukštesnis mokinių statusas klasėje).
2. Mokinių statusas klasėje priklauso nuo tėvų išsilavinimo (kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo mokinio statusas klasėje aukštesnis ir atvirkščiai – kuo žemesnis tėvų išsilavinimas, tuo mokinio statusas klasėje žemesnis).
3. Mokinių pažangumas priklauso nuo tėvų išsilavinimo (kuo žemesnis tėvų išsilavinimas, tuo žemesnis mokinių pažymių vidurkis, ir atvirkščiai – kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo aukštesnis mokinių pažymių vidurkis).

Šiame darbe tiriamė vaiko statusą klasėje išskirdami tris veiksniai, taip pat rėmėmės atliktos mokytojų pilotinės apklausos rezultatai. Mokytojų požiūriu išskirti šie veiksniai, taip pat dar ir klasės draugų, mokytojų vertinimai yra svarbūs vaiko statusui klasėje užimti.

2. METODIKA

2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyviai – dvi šeštos klasės iš Vilkaviškio rajono Pilviškių vidurinės mokyklos ir dvi šeštos klasės iš Vilkaviškio „Aušros“ vidurinės mokyklos, iš viso – 108 mokiniai. Pilviškių vidurinėje mokykloje 6a klasėje yra 32 mokiniai, 6b klasėje – 25 mokiniai. „Aušros“ vidurinėje mokykloje 6a klasėje yra 24 mokiniai, 6b klasėje – 27 mokiniai.

Mokinių tėvams, mokytojams, auklėtojams buvo suteikta informacija apie tyrimo tikslus, informacijos naudojimą, tiriamųjų anonimiškumą. Tėvai, mokiniai, mokytojai, auklėtojai turėjo teisę atsisakyti dalyvauti tyrime.

2.2. Tyrimo metodai

Tyrimo pradžioje, norėdami sužinoti, kuriuos veiksnius tirsime, mokyklose atlikta pilotinė apklausa, kurioje mokytojai turėjo nurodyti, kurie veiksniai, jų nuomone, labiausiai lemia mokinių statusą klasėje (1 priedas).

Tyrimo metu taip pat buvo panaudota sociometrinio rangavimo metodika. Ši metodika naudojama norint nustatyti socialinio patrauklumo laipsnį tarp mokinio ir grupės, kurioje (šiuo atveju) jis mokosi (2 priedas). Jei vidurkis 2 balai ir mažiau, tai tokie vaikai laikomi socialiai nepopuliariais, t.y. turinčiais žemą socialinį statusą.

Taip pat tyrime buvo duota anketa mokiniams, norint nustatyti, kuriuos klasės draugus jie pasirinktų vienoje ar kitoje gyvenimiškoje ar mokyklinėje situacijoje (3 priedas). Ši anketa padėjo nustatyti mokinių populiarumą klasėje ir patvirtinti arba paneigti jų įgytą statusą pagal sociometrinę anketa.

Tyrimo metu dalyvavo ir klasėse dėstantys mokytojai. Jie turėjo atsakyti į anketos klausimus. Šia anketa buvo siekiama išsiaiškinti klasių lyderius, atstumtuosius, sužinoti mokytojų nuomonę apie specialiųjų poreikių mokinius (4 priedas). Taip pat mokytojų buvo prašoma suranguoti klasės mokinius (5 priedas).

2.3. Tyrimo eiga

2.3.1. Pilotinė mokytojų apklausa

Pačioje tyrimo pradžioje mokytojams buvo pateikta anketa, kurioje prašoma jų nurodyti, kokie veiksniai, jų nuomone, labiausiai lemia (įtakoja) mokinių statusą klasėje. Apklausoje

dalyvavo visi tą dieną mokyklose dirbę mokytojai. Vilkaviškio rajono Pilviškių vidurinėje mokykloje apklausoje dalyvavo 42 mokytojai, „Aušros“ vidurinėje mokykloje – 49 mokytojai.

Instrukcija tiriamiesiems: „Gerbiamas mokytojau, norėtume šį tą sužinoti apie Jūsų mokinius. Prašytume nurodyti, kurie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vaiko statusą klasėje.“

Tyrėjas išdalino anketas mokytojams ir paprašė jas užpildžius grąžinti. Tiriamieji yra informuojami, kad tyrimas yra anoniminis ir duomenys bus panaudojami tik apibendrinimui.

Po anketos užpildymo lapai buvo surinkti ir suskaičiuota kiekvieno iš tiriamųjų atsakymai.

2.3.2. Sociometrinė anketa

Mokiniams buvo pateikta sociometrinė anketa, kurią sudarė trys teiginiai, pažymėti „veidukais“ – patinka ☺ (už jį skiriami 3 balai), nei patinka, nei nepatinka ☹ (už jį skiriami 2 balai), nepatinka ☹ (už jį skiriamas 1 balas). Vaikai pagal juos įvertino kiekvieną klasės draugą. Už atitinkamus pasirinkimus kiekvienas galėjo surinkti tam tikrą balų skaičių. Tyrimo metu kiekvienam tiriamajam pateiktas lapas su jo klasės draugų vardais (priedas Nr. 1).

Instrukcija tiriamiesiems: „PERSKAITYK Šiame sąrašė yra visi Tavo klasės draugai. Šalia yra veidukai, kurie reiškia, kaip Tau jie patinka. Palik tą veiduką, kuris tinka tam vaikui, o likusius užtušuok. Pavyzdžiui: jeigu Tau tas vaikas nepatinka, tai veiduką ☹ palik, o likusius ☺ ir ☹ užtušuok“. Tyrėjas perskaito tyrimo instrukciją garsiai, vaizdžiai rodydamas, ką reikės padaryti. Vaikams pasakoma, kad tai, ką jie pažymės, liks paslapyje ir niekas to nesužinos. Tuomet leidžiama pradėti spalvinti „veidukus“, o tiems, kuriems iškilus neaiškumų, prašoma tyliai pakelti ranką ir laukti, kol tyrėjas prieis individualiai paaiškinti užduoties. Pabaigus užduotį buvo paprašyta padėti lapą ant suolo krašto ir tyliai pasėdėti. Tyrėjui surinkus visas anketas, vaikams padėkojama už gražiai atliktą darbą.

Po anketos užpildymo lapai buvo surinkti ir suskaičiuota kiekvieno iš tiriamųjų surinktų balų suma. Jei vidurkis 1 balas ir mažiau, tai tokie vaikai laikomi socialiais nepopuliariais, t.y. turinčiais žemą socialinį statusą.

Tiriamieji yra informuojami, kad tyrimas yra anoniminis ir duomenys bus panaudojami tik apibendrinimui.

2.3.3. Žinių įvertinimo rodikliai

Buvo paimti visų šeštų klasių mokinių I ir II trimestrų įvertinimai ir išvestas bendras pažymių vidurkis.

2.3.4. Anketa mokiniams

Mokiniams buvo pateikta anketa, kurioje buvo 12 klausimų norint išsiaiškinti, ką mokiniai iš klasės draugų pasirinktų vienoje ar kitoje mokyklinėje ar gyvenimiškoje situacijoje.

Instrukcija tiriamiesiems: „Žmonės yra skirtingi. Skirtingai vertiname atskirus žmones: vieni atrodo geresni, kiti blogesni, vienais labiau pasitikime, kitais – mažiau. Žemiau prie kiekvieno klausimo bloko įrašyk po penkis (5) klasės draugų vardus, su kuriais nedvejodamas atliktum klausime nurodytas veiklas“.

Tyrėjas perskaito tyrimo instrukciją garsiai, vaizdžiai rodydamas, ką reikės padaryti. Vaikams pasakoma, kad tai, ką jie pažymės, liks paslapyje ir niekas to nesužinos. Tuomet leidžiama pradėti pildyti anketas, o tiems, kuriems iškils neaiškumų, prašoma tyliai pakelti ranką ir laukti, kol tyrėjas prieis individualiai paaiškinti užduoties. Pabaigus užduotį buvo paprašyta padėti lapą ant suolo krašto ir tyliai pasėdėti. Tyrėjui surinkus visas anketas, vaikams padėkojama už gražiai atliktą darbą.

Po anketos užpildymo lapai buvo surinkti ir suskaičiuota kiekvieno iš tiriamųjų atsakymai.

Tiriamieji yra informuojami, kad tyrimas yra anoniminis ir duomenys bus panaudojami tik apibendrinimui.

2.3.5. Anketa mokytojams

Tyrimo dalyvaujančiose klasėse dėstantiems mokytojams buvo pateiktos anketos, į kurias prašoma atsakyti. Anketose norima sužinoti apie mokinių statusą klasėje, taip pat, kaip mokytojai vertina specialiųjų poreikių mokinius.

Instrukcija tiriamiesiems: „Gerbiamas mokytojau, norėtume šį tą sužinoti apie Jūsų mokinius. Mus domina mokinių, taip pat specialiųjų poreikių turinčių mokinių statusas.“

Tyrėjas išdalino anketas tiriamose klasėse dėstantiems mokytojams ir paprašė jas užpildžius grąžinti. Tiriamieji yra informuojami, kad tyrimas yra anoniminis ir duomenys bus panaudojami tik apibendrinimui.

Po anketos užpildymo lapai buvo surinkti ir suskaičiuota kiekvieno iš tiriamųjų atsakymai bei surinktų balų suma. Mokytojų nurodytas mokinių statusas klasėje buvo vertinamas taip: jei nurodomas aukštas statusas – 3 balai, jei vidutinis – 2 balai, jei žemas – 1 balas. Jei vidurkis 2 balai ir mažiau, tai tokie vaikai laikomi socialiais nepopuliariais, t.y. turinčiais žemą socialinį statusą.

2.4. Duomenų apdorojimas

Gauti iš anketų duomenys buvo apdorojami naudojant statistinę SPSS 12.0 programą. Bendrai informacijai apdoroti buvo naudotos dažnių lentelės. Skaičiavimams naudojome Stjudento t-kriterijų. Taip pat buvo naudota Spearman'o koreliacinė analizė. Koreliacija tirta tarp mokinių statuso ir pažymių vidurkio, tarp tėvų išsilavinimo ir mokytojų subjektyvaus mokinių statuso įvertinimo, tarp tėvų išsilavinimo ir mokinių mokymosi sunkumų.

3. REZULTATAI, JŲ ANALIZĖ

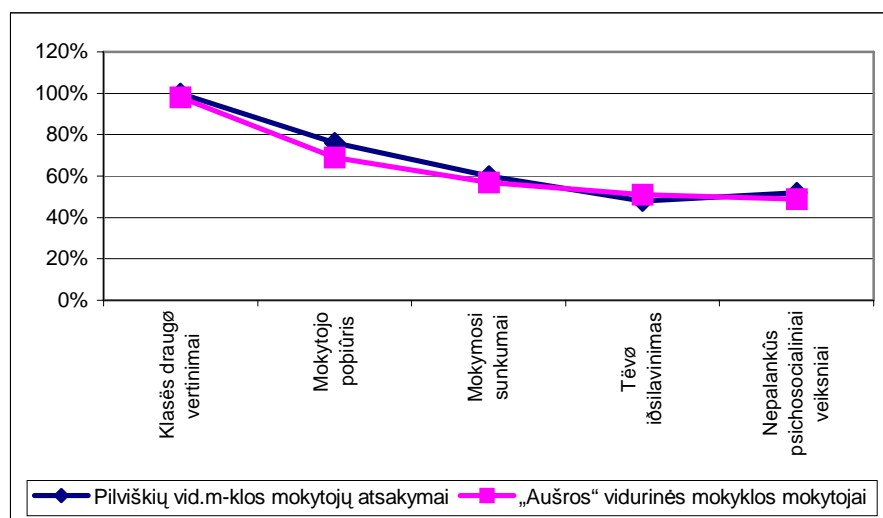
3.1. Pilotinės mokytojų apklausos analizė

Anketos buvo pateiktos 42 Vilkaviškio rajono Pilviškių vidurinės mokyklos mokytojams ir 49 Vilkaviškio „Aušros“ vidurinės mokyklos mokytojams. Mokytojams reikėjo nurodyti, kurie veiksniai, jų nuomone, labiausiai lemia vaiko statusą klasėje. Gauti rezultatai **pateikti** 1 lentelėje.

1 lentelė. Veiksniai, mokytojų nuomone, labiausiai lemiantys vaiko statusą klasėje

Veiksniai	Pilviškių vidurinės mokyklos mokytojų nuomonė (mokytojų skaičius)	„Aušros“ vidurinės mokyklos mokytojų nuomonė (mokytojų skaičius)
Tėvų išsilavinimas	20	25
Mokymosi sunkumai	25	28
Mokytojo požiūris (vertinimas)	32	34
Mokinių paauglystės problemos	5	7
Mokinių asocialus elgesys	10	9
Adaptacinės problemos	3	4
Klasės draugų vertinimai	42	48
Popamokinė veikla	9	8
Nepalankūs psichosocialiniai veiksniai šeimoje	22	24

Grafiškai šie rezultatai pavaizduoti 1 pav. Taigi, mokytojų nuomone labiausiai vaiko statusą klasėje nulemia klasės draugų vertinimai. Nemenką įtaką turi ir mokytojų vertinimas. Kiek mažiau vaiko statusą lemia mokymosi problemos ir tėvų išsilavinimas.

1 pav. Veiksniai, mokytojų nuomone, labiausiai lemiantys vaiko statusą klasėje

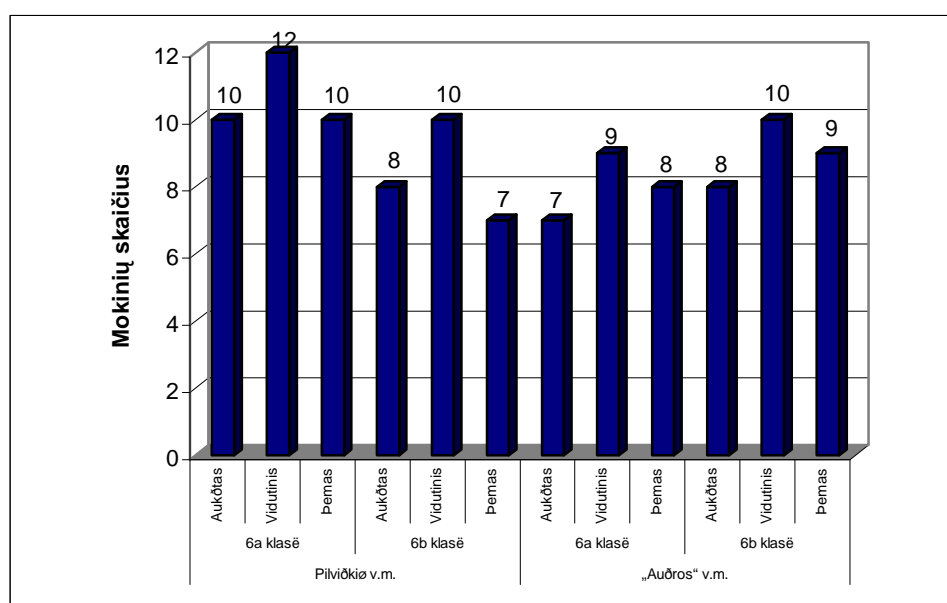
Todėl mūsų darbe ir bus remtasi šiais veiksniais.

3.2. Sociometrinės anketos analizė

Anketos buvo pateiktos 108 šeštokams. Tai keturių šeštų klasių mokiniai (dvi klasės iš Vilkaviškio rajono Pilviškių vidurinės mokyklos (6a klasėje – 32 mokiniai, 6b klasėje – 25 mokiniai) ir dvi iš Vilkaviškio „Aušros“ vidurinės mokyklos (6a klasėje – 24 mokiniai, 6b klasėje – 27 mokiniai). Šiose klasėse iš viso yra 12 specialiųjų poreikių mokinių (7 – Pilviškiuose, 5 – Vilkaviškyje). Daugiausiai vaikų yra su raidos sutrikimais ir ribotu intelektu (9 mokiniai), 3 mokiniai yra su intelekto sutrikimu.

Respondentai turėjo užpildyti sociometrinę anketą, kurioje buvo surašyti jų klasės draugų vardai ir mokiniams reikėjo palikti neužtušuotą veiduką, kuris rodė simpatiją arba antipatiją klasės draugui. Jei mokinys nurodė, kad jam draugas nepatiko, šį įvertinimą pažymėjome „1“, jei nei patinka, nei nepatinka – „2“, jei patinka – „3“.

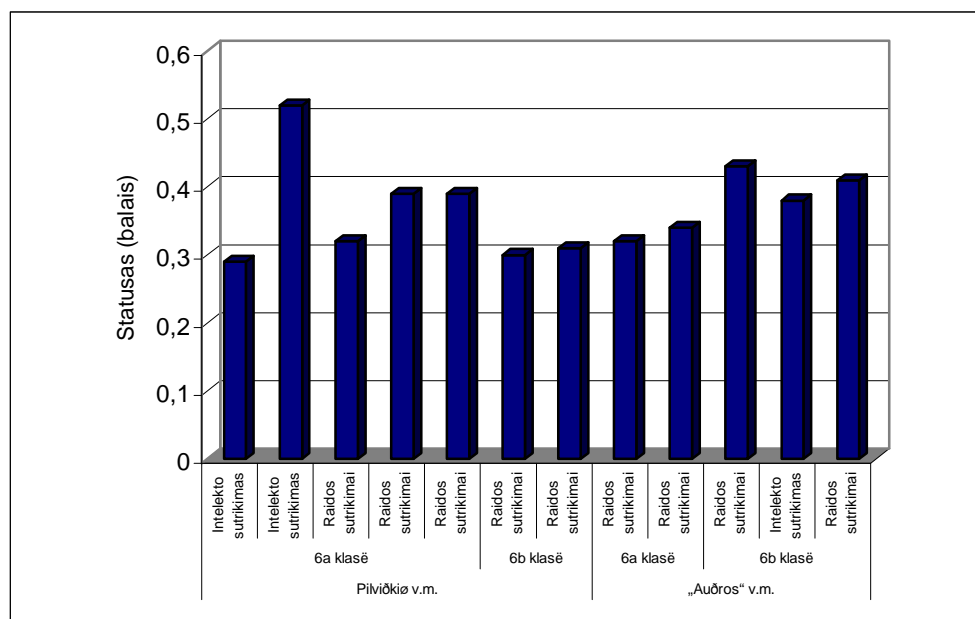
Kiekvienos klasės mokinių vertinimus padalinome į tris grupes pagal gautus vidurkius ir gavome tris statusų grupes: aukštas, vidutinis ir žemas (2 pav.). Jei mokinys surinko nuo 0 iki 1 taško, tai jo statusas klasėje bus žemas, jei surinko nuo 1 iki 2 taškų – jo statusas klasėje bus vidutinis, jei surinko nuo 2 iki 3 taškų – jo statusas klasėje bus aukštas.

2 pav. Mokinių statusai klasėje pagal sociometrinę anketą

Suvedus duomenis gavome, jog kiekvienoje klasėje aiškiai išsiskyrė specialiųjų poreikių vaikų įvertinimas. Jų įvertinimai svyruoja nuo 0,29 iki 0,52 ir tai būtų žemas statusas klasėje (3 pav.).

Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje yra 10 aukšto statuso mokinių, 12 – vidutinio statuso mokinių, 10 – žemo statuso mokinių.

3 pav. Specialiųjų poreikių vaikų statusas klasėje

Visų kitų vaikų įvertinimai svyruoja nuo 0,52 iki 2,59. Matome, kad yra vaikų, kurių statusas klasėje irgi yra žemas (2 lentelė).

2 lentelė. Žemą statusą klasėje turinčių vaikų skaičius (pagal sociometrinę anketą)

Pilviškių vidurinė mokykla				„Aušros“ vidurinė mokykla			
6a klasė		6b klasė		6a klasė		6b klasė	
Mokymosi sunkumų turintys vaikai	Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai	Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai	Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai	Specialiųjų poreikių turintys vaikai
5	5	5	2	6	2	6	3

Pastebėta, kad visi vaikai, kurių statusas klasėje žemas, turi mokymosi sunkumų, t.y. jų I ir II trimestrų pažymių vidurkiai svyruoja nuo 4,1 iki 5,6.

Taigi, galime teigti, jog specialiųjų poreikių mokinių ir mokinių, turinčių mokymosi sunkumų, statusas, klasės vaikų nuomone, yra žemas.

3.3. Anketos mokiniams analizė

Anketoje mokiniai turėjo atsakyti į 12 klausimų, kuriuose reikėjo atsakyti, kuriuos klasės draugus pasirinktų arba nepasirinktų įvairiose situacijose.

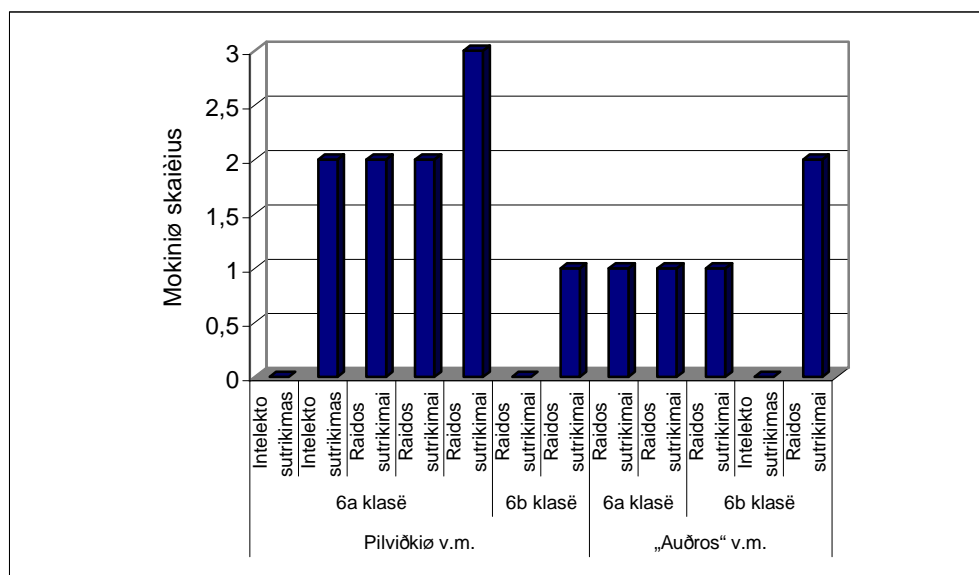
Pirmuoju klausimu norima sužinoti, su kuo iš klasės draugų respondentai ruošų namų darbus kartu. Pastebėta, kad mokinius, turinčius aukštą statusą klasėje ir besimokančius gerai, dažniausiai kiti vaikai rinkęsi ruošti namų darbus kartu, o rečiausiai rinkęsi vaikus, klasėje turinčius žemą statusą (3 lentelė). Tai vaikai, turintys mokymosi sunkumų arba specialiųjų poreikių.

3 lentelė. Pasirinkimų, su kiek kokio statuso mokinių klasės draugai kartu norėtų ruošti namų darbus, skaičius

Statusas	Pilviškių vidurinė mokykla						„Aušros“ vidurinė mokykla					
	6a klasė			6b klasė			6a klasė			6b klasė		
	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas
Mokinių pasirinkimų skaičius	8-21	4-7	0-3	10-17	4-9	0-3	9-15	3-8	0-2	11-19	4-10	0-3
Mokinių skaičius	10	12	10	8	10	7	7	9	8	8	10	9

Kaip matyti iš 3 lentelės, Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje aukštą statusą turinčius mokinius kartu ruošti namų darbus rinkęsi įvairiai – vieną aukštą statusą turintį mokinį rinksis 8 klasės draugai, kitą aukštą statusą turintį mokinį rinksis 10 klasės draugų, trečią aukštą statusą turintį mokinį rinksis 11 klasės draugų ir t.t. Žemą statusą turintį mokinį toje klasėje rinksis 1 klasės mokinsys, kitą žemą statusą turintį mokinį – 2 klasės draugai ir t.t.

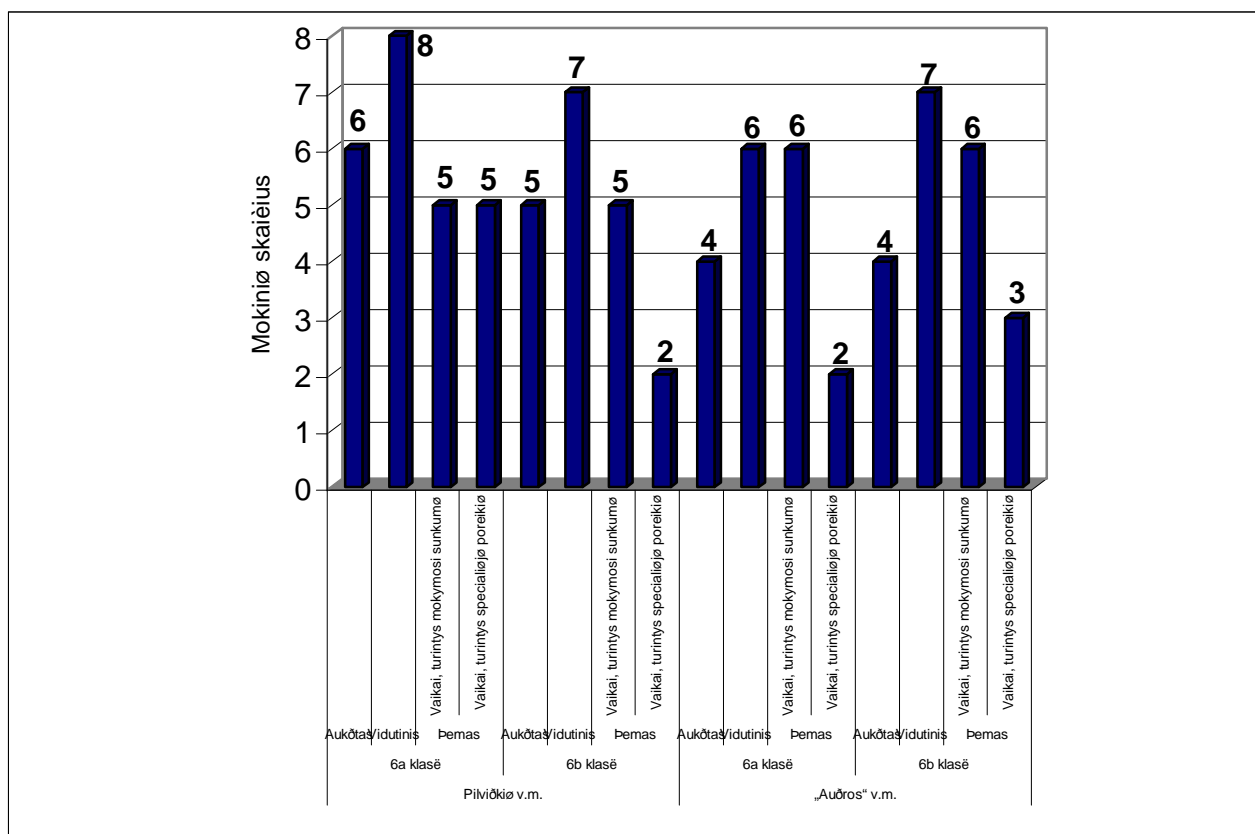
Beveik visose klasėse buvo tokių mokinių, su kuriais niekas nenorėtų ruošti namų ir dažniausiai tas mokinsys buvo turintis specialiųjų poreikių (pavyzdžiui, Pilviškių vidurinėje mokykloje 6a klasėje niekas nenorėtų kartu ruošti namų darbų su mokiniu, turinčiu intelekto sutrikimą). Tačiau visose klasėse tarp mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, buvo mokinių, su kuriais kas nors norėtų kartu ruošti namų darbus (4 pav.).

4 pav. Mokinių skaičius, pasirinkusių specialiųjų poreikių mokinius kartu ruošti namų darbus

Su kuo neruoštų kartu namų darbų – į šį klausimą atsakydami mokiniai dažniausiai nurodė specialiųjų poreikių mokinius ir tai akivaizdu, kadangi šie mokiniai iš tikrųjų turi mokymosi sunkumų. Taip pat dažnai vaikai nurodė ir savo kasės draugus, kurie turi mokymosi sunkumų (jų pažymių vidurkis yra žemas). Tačiau buvo ir po 1-3 kartus nurodyti mokiniai, savo klasėse turintys aukštą statusą (5 pav.). Pavyzdžiui, „Aušros“ vidurinės mokyklos 6a klasėje iš 7 aukštą statusą turinčių mokinių paminėti 4, su kuriais nenorėtų ruošti kartu namų darbų. Tai yra normalu, kadangi visiems klasės mokiniams aukšto statuso mokiniai negali patikti. Taip pat klasėse buvo aukštą statusą turinčių mokinių, kurie iš viso nebuvo paminėti.

5 pav. Mokinių, su kuriais nenorėtų kartu klasės draugai ruošti namų darbus, skaičius (pagal statusus klasėje)

Apibendrinant galima teigti, jog mokiniai kartu pamokas norėtų ruošti su tais mokiniais, kurie klasėse turi aukštą statusą bei gerai mokosi.

Į turistinį žygį, be abejo, mokiniai dažniausiai rinkosi klasių lyderius arba mokinius, turinčius aukštesnį statusą klasėje, nors buvo ir tokių, kurie rinkosi mokinius, turinčius mokymosi sunkumų. Galime tik nujauti, jog tai irgi mokiniai, turintys specialiųjų poreikių (4 lentelė).

Iš lentelės duomenų matyti, jog yra specialiųjų poreikių mokinių, kurių niekas nepakviestų eiti kartu į turistinį žygį (Pilviškių vidurinėje mokykloje, 6a klasėje – 1 mokinys ir „Aušros“ vidurinėje mokykloje, 6a klasėje – 1 mokinys). Taip pat yra vidutinio statuso mokinių, kurių irgi niekas nepakviestų eiti kartu į turistinį žygį. Kaip matyti iš 4 lentelės paskutinės eilutės Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje tokių mokinių yra 3, 6b klasėje – 3, „Aušros“ vidurinės mokyklos 6a klasėje – 3, 6b klasėje – 2.

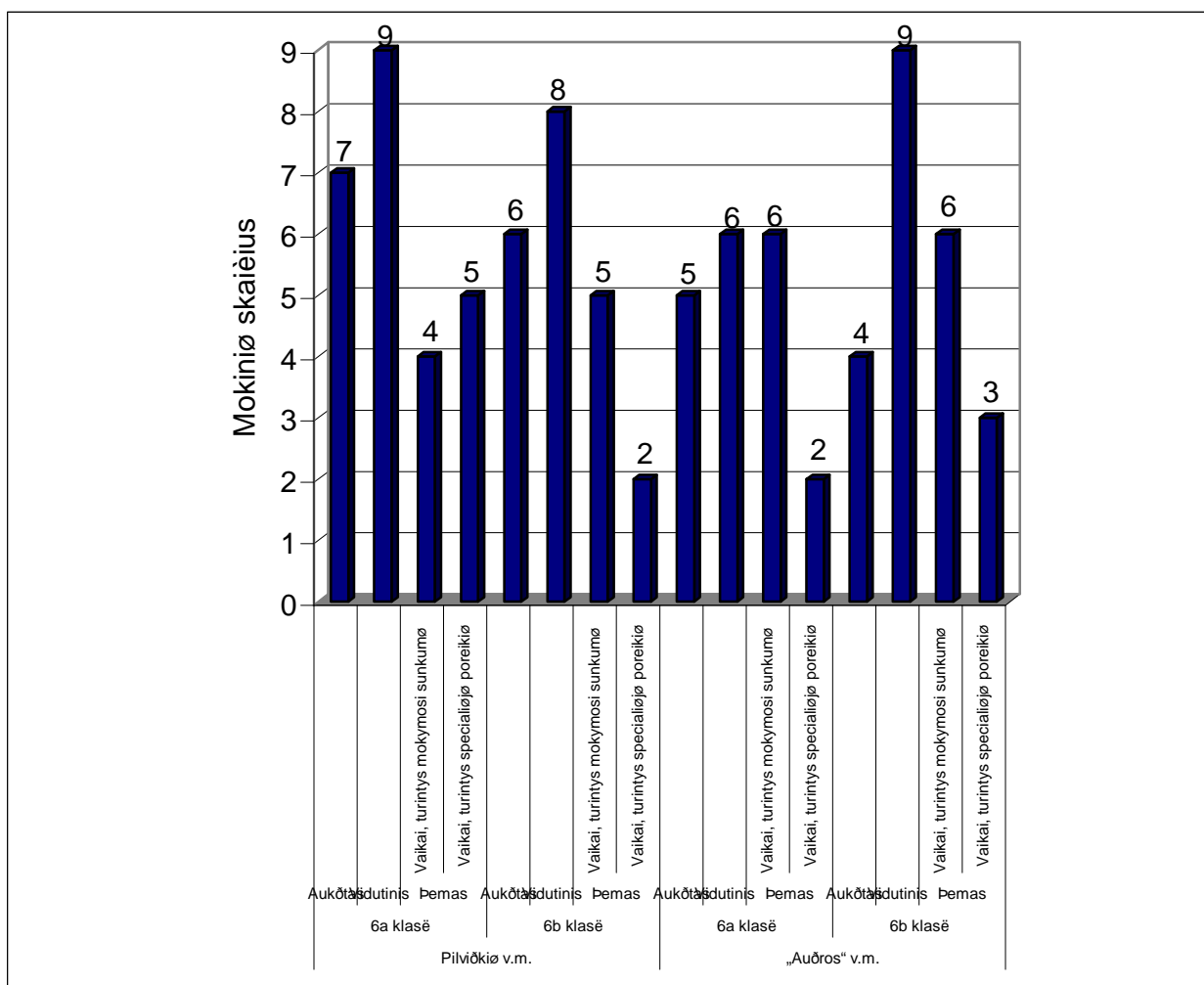
4 lentelė. Pasirinkimų, su kiek kokio statuso mokinių klasės draugai eitų į turistinį žygį, skaičius

Statusas	Pilviškių vidurinė mokykla								„Aušros“ vidurinė mokykla							
	6a klasė				6b klasė				6a klasė				6b klasė			
	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	
Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	
Mokinių pasirinkimų skaičius	7-25	3-7	1-3	1-3	9-20	4-9	2-4	1-2	9-19	3-8	1-3	1-2	14-22	4-13	2-5	1-2
Mokinių skaičius	10	9	4	4	8	7	3	2	7	6	4	1	8	8	5	2
Iš viso yra atitinkamo statuso mokinių	10	12	5	5	8	10	5	2	7	9	6	2	8	10	6	3

Priešingai, į turistinį žygį kartu su specialiuoju poreikiu mokiniams arba mokiniams, turinčiais mokymosi sunkumų, nenorėtų eiti dauguma klasių mokinių. Greičiausiai taip yra todėl, kad šie mokiniai dažniausiai turi ir įvairių elgesio sutrikimų (6 pav.).

Kaip matyti iš diagramos, visose klasėse yra mokinių, turinčių vidutinį statusą, tačiau kai kurie iš viso buvo nepaminti, o mokiniai, turintys mokymosi sunkumų arba specialiųjų poreikių, paminėti visi. Tačiau yra ir mokinių, kurių statusas klasėje yra aukštas, tačiau su jais irgi kai kurie klasės draugai kartu eiti į turistinį žygį nenori (pavyzdžiui, Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje iš 10 aukštą statusą turinčių mokinių su 7 kiti klasės draugai nenorėtų eiti į turistinį žygį, iš 12 vidutinį statusą turinčių mokinių su 9 kiti klasės draugai nenorėtų eiti į turistinį žygį).

Apibendrinant galima teigti, jog į turistinį žygį (t.y. už mokyklos ribų) vaikai renkasi tuos klasės draugus, kurie turi aukštą arba vidutinį statusą klasėje.

6 pav. Mokinių, su kuriais nenorėtų kartu klasės draugai eiti į turistinį žygį, skaičius (pagal statusus klasėje)

Į gimimo dieną linksmintis norėtų eiti mokiniai dažniausiai su klasės lyderiais arba tais mokiniais, kurių statusas klasėje pakankamai aukštas, o nenorėtų – dažniausiai su mokiniais, turinčiais specialiųjų poreikių arba mokymosi sunkumų (5 lentelė).

Kaip matyti iš 5 lentelės duomenų, yra vaikų, kurie pasirinktų klasės draugus, turinčius specialiųjų poreikių arba mokymosi sunkumų, tačiau tokių vaikų yra nedaug (1-6). Yra netgi klasėse tokių specialiųjų poreikių mokinių, kurių niekas iš viso nepamėnėjo (Pilviškių vidurinėje mokykloje, 6a klasėje – 1 mokinys ir „Aušros“ vidurinėje mokykloje, 6b klasėje – 1 mokinys). Yra visose klasėse mokinių, turinčių vidutinį statusą klasėje, tačiau jų taip pat niekas nepamėnėjo (Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje yra 2 vidutinio statuso mokiniai, kurių niekas nepamėnėjo, 6b klasėje – 3 mokiniai; „Aušros“ vidurinėje mokykloje, 6a klasėje, yra 1 vidutinio statuso mokinys, kurio niekas nepamėnėjo, 6b klasėje – 2 mokiniai). Tačiau visose klasėse aukštą statusą turintys ir gerai besimokantys mokiniai yra populiarūs – su jais labai daug klasės draugų norėtų eiti linksmintis į gimimo dieną.

5 lentelė. Pasirinkimų, su kiek kokio statuso mokinių klasės draugai eitų linksmintis į gimimo dieną, skaičius

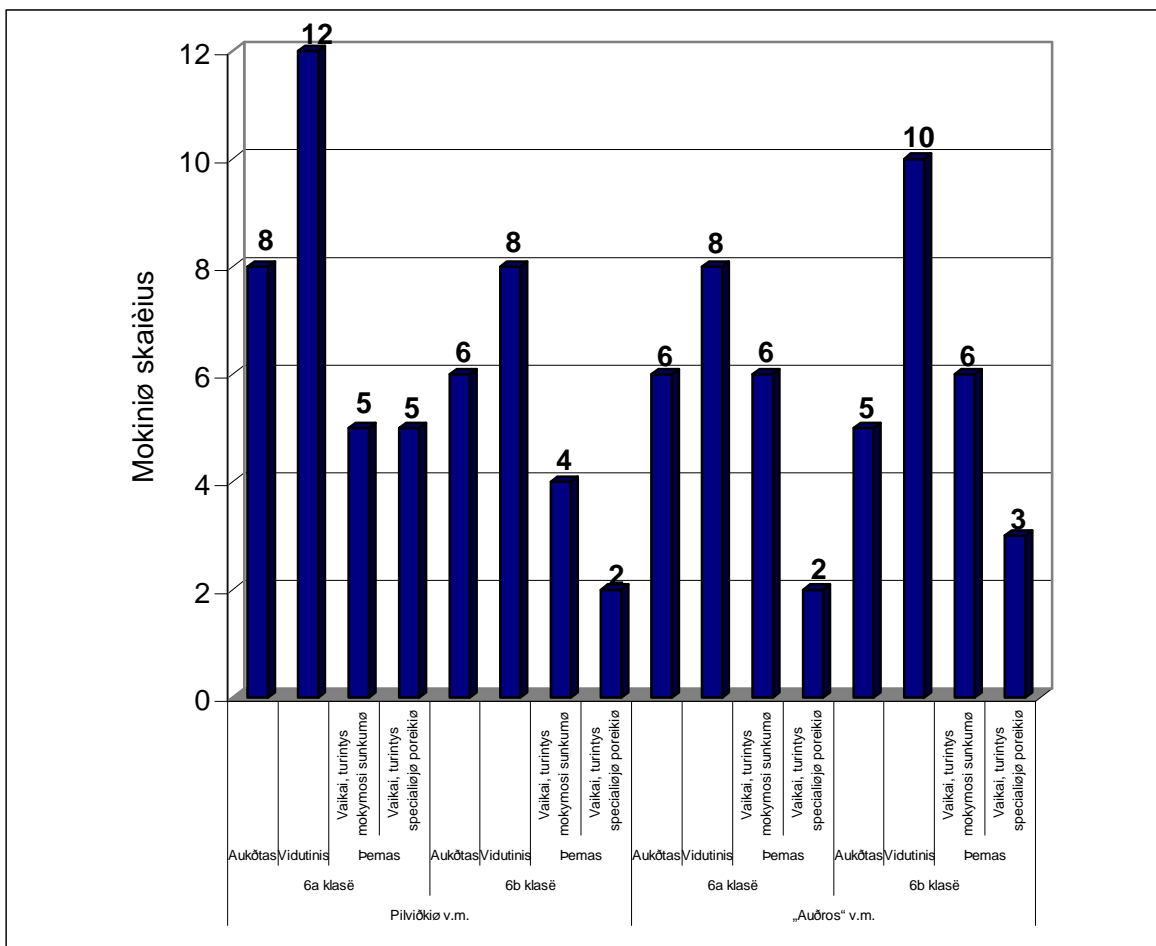
Statusas	Pilviškių vidurinė mokykla								„Aušros“ vidurinė mokykla							
	6a klasė				6b klasė				6a klasė				6b klasė			
	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	
Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	
Mokinių pasirinkimų skaičius	9-24	5-8	1-4	1-3	10-21	5-10	2-5	1-2	10-20	3-9	1-4	1-2	15-21	7-14	2-6	1-3
Mokinių skaičius	10	10	5	4	8	7	5	2	7	8	5	2	8	8	6	2
Iš viso yra atitinkamo statuso mokinių	10	12	5	5	8	10	5	2	7	9	6	2	8	10	6	3

Į savo namus iš klasės draugų dažniausiai mokiniai kvieštųsi klasių lyderius, t.y. tuos mokinius, kurių statusas klasėje pakankamai aukštas. Tačiau yra mokinių, kurie kvieštųsi ir klasės draugus, turinčius žemą statusą (6 lentelė). Kaip ir aukščiau nagrinėjamuose atsakymuose į klausimus, tiriamose klasėse yra mokinių, kurie niekas nepaminėjo – tokių mokinių yra ir tarp vidutinį bei žemą statusą turinčių mokinių (Pilviškių vidurinėje mokykloje, 6a klasėje, nepaminėti 2 vidutinį statusą ir 1 žemą statusą turintis mokinys, 6b klasėje – 1 vidutinį statusą turintis mokinys; „Aušros“ vidurinėje mokykloje, 6a klasėje, nepaminėtas 1 vidutinį statusą turintis mokinys).

6 lentelė. Pasirinkimų, kiek kokio statuso mokinių klasės draugai kvieštusi į savo namus, skaičius

Statusas	Pilviškių vidurinė mokykla						„Aušros“ vidurinė mokykla					
	6a klasė			6b klasė			6a klasė			6b klasė		
	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas
Mokinių pasirinkimų skaičius	8-23	3-8	1-3	9-19	4-9	1-4	9-20	4-8	1-3	10-21	3-10	1-3
Mokinių skaičius	10	10	9	8	9	7	7	8	8	8	10	9
Iš viso yra atitinkamo statuso mokinių	10	12	10	8	10	7	7	9	8	8	10	9

Atvirkščiai, į savo namus mokiniai dažniausiai nenorėtų kvieštis mokinių, turinčių specialiųjų poreikių arba mokymosi sunkumų (7 pav.). Kaip matyti iš diagramos, tarp aukštą statusą turinčių mokinių yra tokių, kurių irgi kai kurie klasės mokiniai nenorėtų kvieštis į savo namus (Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje yra 8 iš 10 aukštą statusą turintys mokiniai, kurių kiti klasės draugai nenorėtų kvieštis į savo namus, 6b klasėje – 6 iš 8; „Aušros“ vidurinės mokyklos 6a klasėje – 6 iš 7, 6b klasėje – 5 iš 8). Tarp vidutinį statusą klasėje turinčių mokinių taip pat ne visi paminėti (Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje visi vidutinį statusą klasėje turintys mokiniai paminėti savo klasės draugų, kurie jų nenori kvieštis į savo namus, 6b klasėje paminėti 8 iš 10 vidutinį statusą turintys mokiniai, kurių draugai nenorėtų kvieštis į savo namus; „Aušros“ vidurinės mokyklos 6a klasėje 8 iš 9 mokinių, 6b klasėje – visi 10 vidutinį statusą turintys mokiniai paminėti klasės draugų).

7 pav. Mokinių, nenorinčių kviestis į namus savo kasės draugų, skaičius (pagal statusą klasėje)

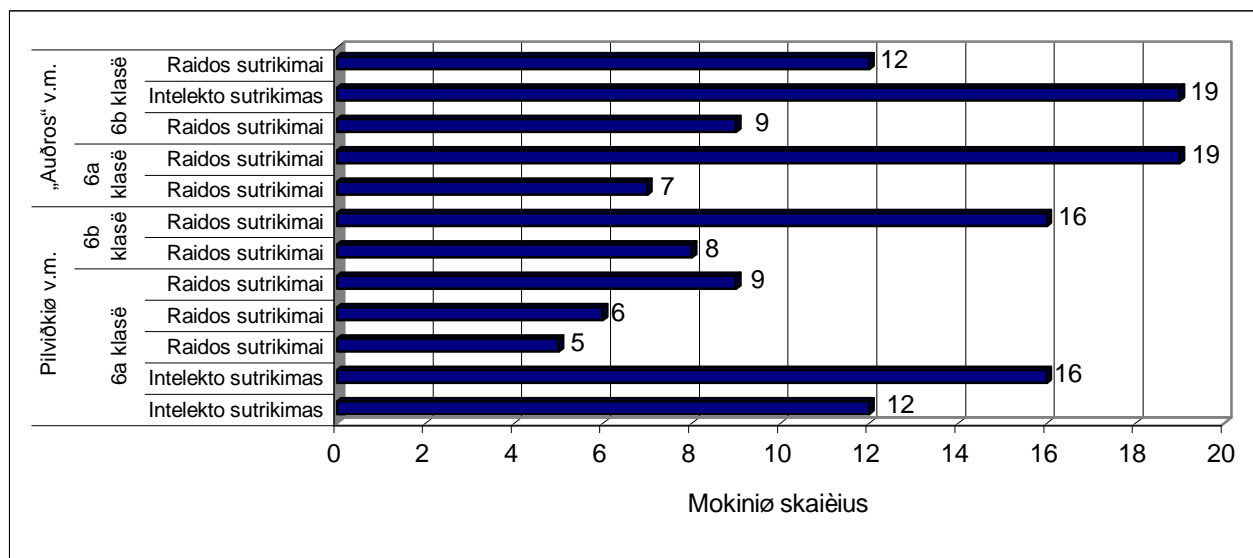
Visų tyrime dalyvaujančių mokinių buvo prašoma atsakyti į klausimą, su kuo iš klasės draugų jie norėtų sėdėti viename suole. Dažniausiai mokiniai nurodė klasių lyderius arba draugus, turinčius pakankamai aukštą statusą klasėse. Tačiau buvo mokinių, kurie norėtų viename suole sėdėti su mokiniais, turinčiais specialiųjų poreikių arba mokymosi sunkumų. Galime spėti, jog tai mokiniai, patys turintys specialiųjų poreikių arba mokymosi sunkumų, kadangi tokie mokiniai geriau supranta vienas kitą (7 lentelė).

Kaip matyti iš 7 lentelės, sėdėti viename suole mokiniai iš visų klasių rinkosi visus aukštą statusą klasėse turinčius mokinius. Tačiau vidutinį ir žemą statusą klasėse turinčius mokinius sėdėti viename suole jau rinkosi ne visus (Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje pasirinkti 9 iš 12 vidutinio statuso mokiniai sėdėti viename suole, 8 iš 10 žemo statuso, 6b klasėje – 8 iš 10 vidutinio statuso mokiniai, 7 iš 7 žemo statuso mokinių; „Aušros“ vidurinės mokyklos 6a klasėje pasirinkti 9 iš 9 vidutinio statuso mokiniai, 8 iš 8 žemo statuso mokiniai, 6b klasėje – 7 iš 10 vidutinio statuso mokiniai, 9 iš 9 žemo statuso mokiniai).

7 lentelė. Pasirinkimų, su kiek kokio statuso mokinių klasės draugai norėtų sėdėti viename suole, skaičius

Statusas	Pilviškių vidurinė mokykla								„Aušros“ vidurinė mokykla							
	6a klasė				6b klasė				6a klasė				6b klasė			
	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	
Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	
Mokinių pasirinkimų skaičius	8-21	4-8	1-3	1-2	9-20	6-9	2-5	1-2	8-19	5-8	2-5	1-2	11-20	7-10	2-7	1-2
Mokinių skaičius	10	9	4	4	8	8	5	2	7	9	6	2	8	7	6	3
Iš viso yra atitinkamo statuso mokinių	10	12	5	5	8	10	5	2	7	9	6	2	8	10	6	3

Be abejo, viename suole kartu sėdėti mokiniai nenorėtų su tais klasės draugais, kurių statusas klasėje žemas (mokiniai turi mokymosi sunkumų) arba jie turi specialiųjų poreikių (8 pav.). Kaip matyti iš 8 pav., „Aušros“ vidurinėje mokykloje 6b klasėje su mokiniu, turinčiu intelekto sutrikimą, viename suole nenorėtų sėdėti 19 kitų klasės mokinių, o su mokiniais, turinčiais raidos sutrikimus, nenorėtų sėdėti atitinkamai 12 ir 9 kitų klasės mokinių.

8 pav. Mokinių, nenorinčių sėdėti viename suole kartu su mokiniais, turinčiais specialiųjų poreikių, skaičius

Visi respondentai turėjo atsakyti į klausimą, su kuo iš klasės draugų norėtų apsigyventi negyvenamoje saloje. Dažniausiai mokiniai rinkosi klasių lyderius arba draugus, turinčius pakankamai aukštą statusą klasėje. Tačiau buvo mokinių, kurie rinkosi draugus, turinčius specialiųjų poreikių arba mokymosi sunkumų. Liūdna, tačiau reikia pažymėti, kad visose klasėse buvo atstumtųjų vaikų, su kuriais niekas nenorėtų apsigyventi negyvenamoje saloje. Vėlgi galima daryti prielaidą, jog šie mokiniai turi ne tik mokymosi, bet ir elgesio sutrikimų (8 lentelė).

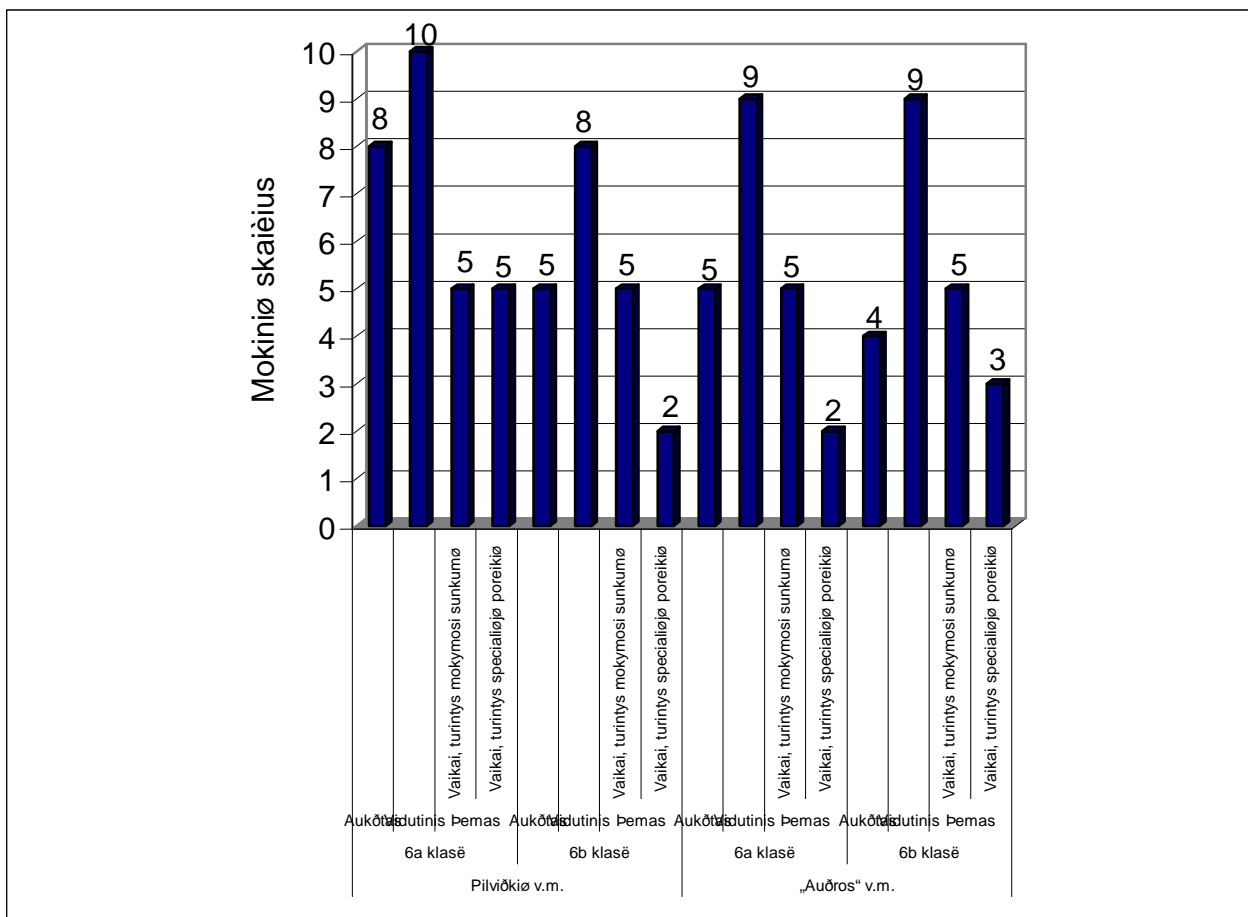
Galime pastebėti, jog negyvenamoje saloje apsigyventi klasės draugai pasirinktų ne visus vidutinio ir žemo statuso vaikus (Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje pasirinktų 11 iš 12 vidutinio statuso mokinių ir 8 iš 10 žemo statuso mokinių, 6b klasėje pasirinktų 9 iš 10 vidutinio statuso mokinių ir 7 iš 7 žemo statuso mokinių; „Aušros“ vidurinės mokyklos 6a klasėje klasės draugai pasirinktų 8 iš 9 vidutinio statuso mokinių ir 8 iš 8 žemo statuso mokinių, 6b klasėje – 9 iš 10 vidutinio statuso mokinių ir 9 iš 9 žemo statuso mokinių).

8 lentelė. Pasirinkimų, su kiek kokio statuso mokinių klasės draugai norėtų apsigyventi negyvenamoje saloje, skaičius

Statusas	Pilviškių vidurinė mokykla								„Aušros“ vidurinė mokykla							
	6a klasė				6b klasė				6a klasė				6b klasė			
	Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas		Aukštas statusas	Vidutinis statusas	Žemas statusas	
Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	Mokymosi sunkumų turintys vaikai			Specialiųjų poreikių turintys vaikai	
Mokinių pasirinkimų skaičius	15-28	7-15	3-7	1-3	13-25	8-12	3-8	1-3	11-22	7-11	3-10	1-2	12-24	8-13	2-7	1-2
Mokinių skaičius	10	11	5	3	8	9	5	2	7	8	6	2	8	9	6	3
Iš viso yra atitinkamo statuso mokinių	10	12	5	5	8	10	5	2	7	9	6	2	8	10	6	3

Apsigyventi negyvenamoje saloje mokiniai dažniausiai nenorėtų su klasės draugais, turinčiais specialiųjų poreikių arba mokymosi sunkumų (9 pav.). Kaip matyti iš 9 pav., Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasėje iš 10 aukštą statusą turinčių mokinių su 8 kiti klasės draugai nenorėtų apsigyventi negyvenamoje saloje (tokie mokiniai buvo paminėti bent 1 klasės draugo), o iš 12 vidutinį statusą turinčių mokinių – su 10.

9 pav. Mokinių, nenorinčių apsigyventi negyvenamoje saloje kartu su kitais klasės mokiniais, skaičius (pagal statusą klasėje)

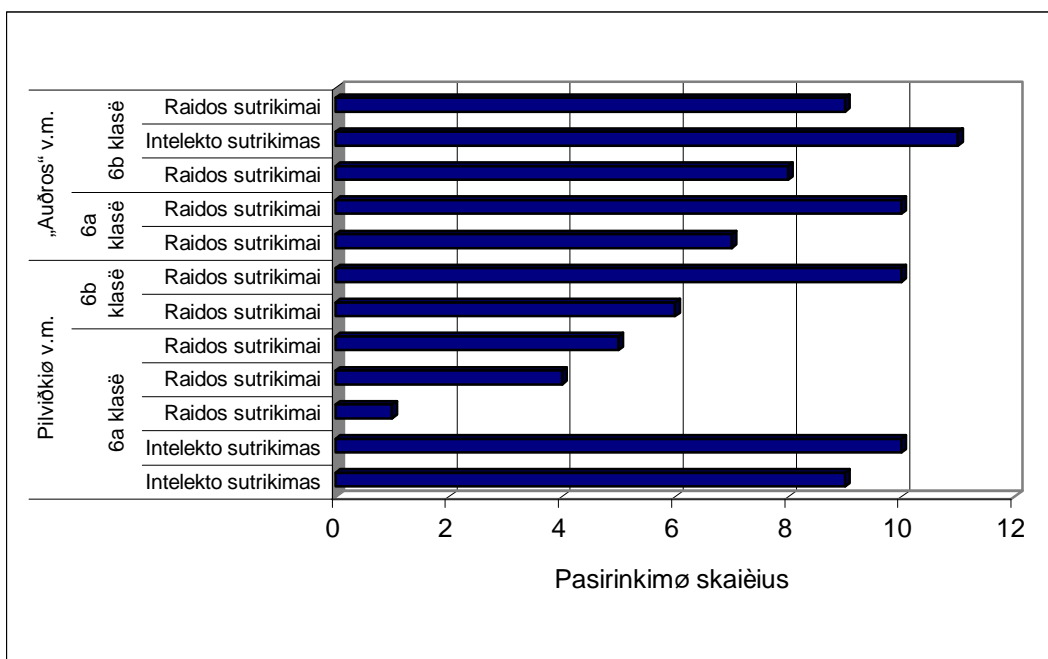
Apibendrinant galima teigti, jog specialiųjų poreikių mokiniai ir mokiniai, turintys mokymosi sunkumų, yra atstumtieji, izoliuoti ne tik klasėje, bet ir už mokyklos ribų.

3.4. Anketos mokytojams analizė

Buvo apklaustas 21 mokytojas, dėstantis tyrime dalyvaujančiose klasėse (t.y. 10 mokytojų atsakė į anketą apie 6a ir 6b klases Pilviškių vidurinėje mokykloje ir 11 mokytojų atsakė į anketą apie 6a ir 6b klases „Aušros“ vidurinėje mokykloje – atsakyta iš viso į 42 anketas).

Mokytojams reikėjo atsakyti į įvairius klausimus apie specialiųjų poreikių mokinius, kurie yra klasėse, kuriose jie dėsto.

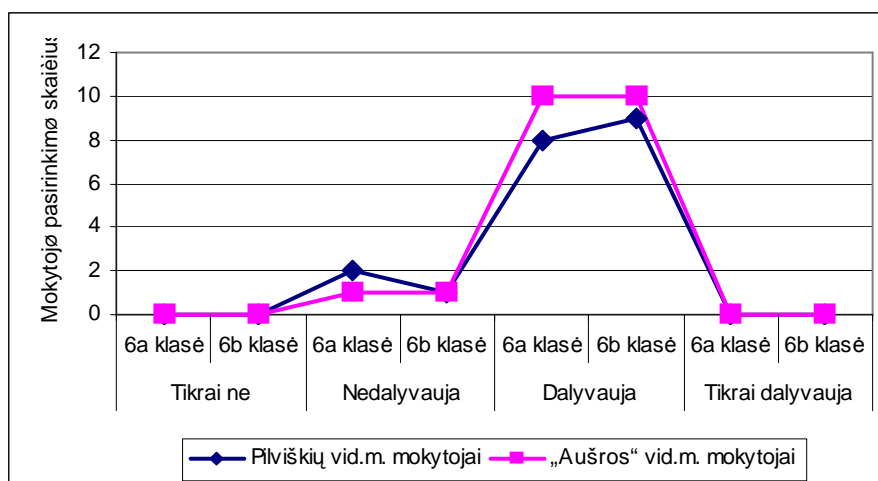
Respondentams reikėjo nurodyti 5 mokinių vardus, kurie klasėje yra labiausiai izoliuoti, atstumti. Visose klasėse tarp išvardintų mokinių daugiausiai buvo mokinių, turinčių specialiųjų poreikių (10 pav.). Pavyzdžiui, „Aušros“ vidurinėje mokykloje 11 mokytojų nurodė, kad 6b klasėje labiausiai atstumtas yra intelekto sutrikimą turintis mokinis.

10 pav. Labiausiai izoliuoti, atstumti specialiųjų poreikių mokiniai (mokytojų nuomone)

Taip pat tarp labiausiai atstumtų, izoliuotų savo klasėse visi mokytojai dažnai minėjo ir mokinius, turinčius mokymosi sunkumų.

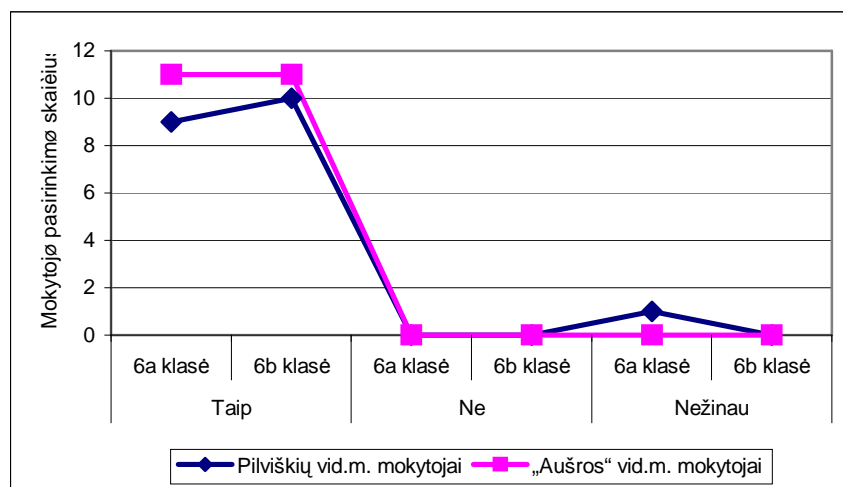
Kitas klausimas, į kurį turėjo atsakyti tyrime dalyvaujantys mokytojai buvo: ar specialiųjų poreikių mokiniai dalyvauja klasės gyvenime? Dauguma mokytojų vis dėlto mano, jog specialiųjų poreikių mokiniai dalyvauja klasės gyvenime (11 pav.). Pavyzdžiui, Pilviškių vidurinėje mokykloje 9 mokytojai mano, jog 6b klasėje specialiųjų poreikių mokiniai dalyvauja klasės gyvenime.

11 pav. Specialiųjų poreikių mokinių dalyvavimas klasės gyvenime (mokytojų nuomone)

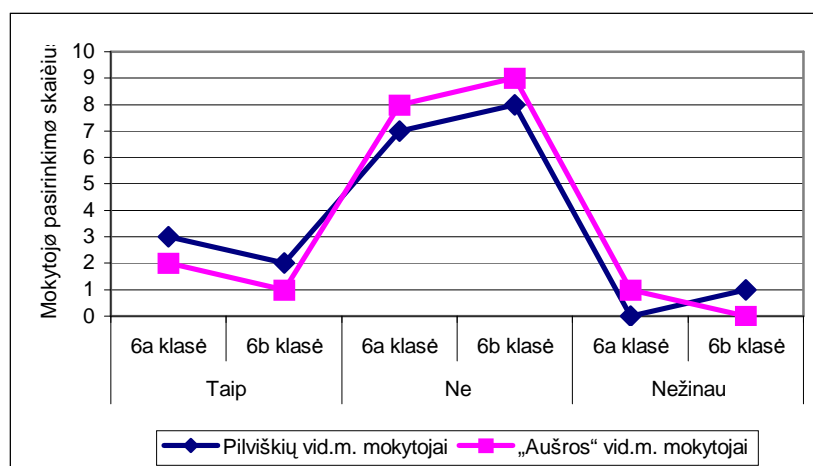
Mokytojai turėjo nurodyti, ar specialiųjų poreikių mokiniai turi mokymosi sunkumų. Dauguma mokytojų nurodė, jog specialiųjų poreikių mokinių turi mokymosi sunkumų (12 pav.).

„Aušros“ vidurinėje mokykloje 11 mokytojų nurodė, jog ir 6a, ir 6b klasėje specialiųjų poreikių mokiniai turi mokymosi sunkumų. Pilviškių vidurinėje mokykloje taip mano atitinkamai 9 ir 10 mokytojų.

12 pav. Mokymosi sunkumų turintys specialiųjų poreikių mokiniai

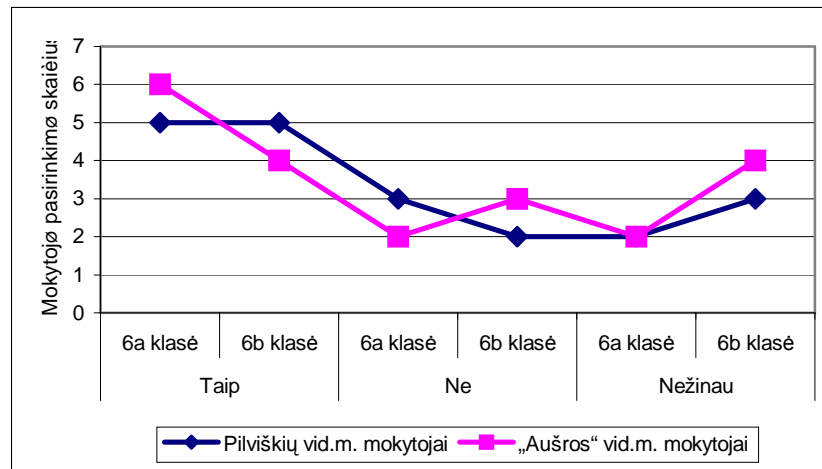
Dauguma atsakinėjančių mokytojų nuomone, specialiųjų poreikių mokiniai yra ne tokie, kaip visi klasės mokiniai (13 pav.). Pilviškių vidurinėje mokykloje 7 mokytojai mano, jog 6a klasėje specialiųjų poreikių mokiniai nėra kaip visi kiti klasės vaikai, 8 mokytojai mano, jog taip yra ir 6b klasėje.

13 pav. Mokytojų nuomonė, ar specialiųjų poreikių mokiniai yra kaip ir visi klasės vaikai

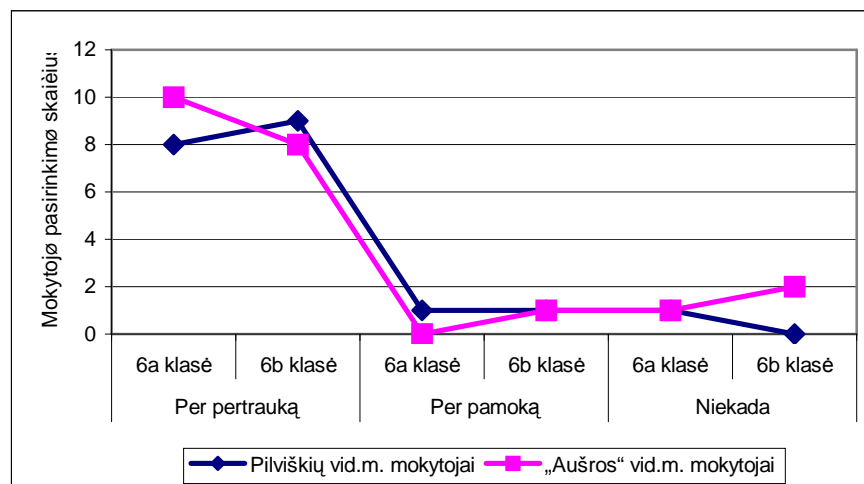
Anketoje mokytojai turėjo atsakyti, ar specialiųjų poreikių mokiniai bendrauja su visais kitais vaikais. Mokytojai mano, jog specialiųjų poreikių mokiniai bendrauja su kitais vaikais (14 pav.). „Aušros“ vidurinėje mokykloje 6 mokytojai mano, jog 6a klasėje specialiųjų poreikių

mokiniai bendrauja su kitais mokiniais, 4 – jog 6b klasėje specialiųjų poreikių mokiniai bendrauja su kitais vaikais.

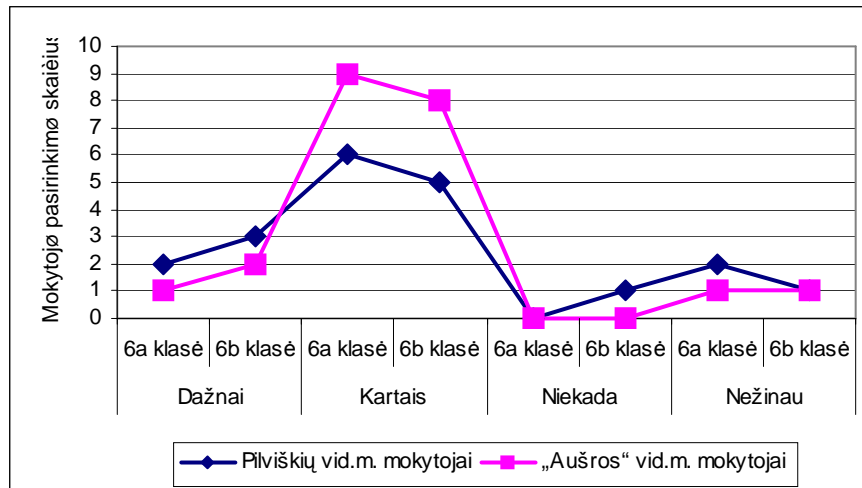
14 pav. Mokytojų nuomonė, ar specialiųjų poreikių mokiniai bendrauja su kitais vaikais

Anketoje buvo klausta mokytojų, kada specialiųjų poreikių mokiniai būna atskirai nuo kitų klasės mokinių. Mokytojų nuomone, dažniausiai specialiųjų poreikių mokiniai atskirai nuo kitų klasės mokinių būna per pertraukas (15 pav.). 8 mokytojai Pilviškių vidurinėje mokykloje mano, jog 6a klasėje specialiųjų poreikių mokiniai atskirai nuo kitų vaikų būna per pertraukas, 9 – kad taip yra 6b.

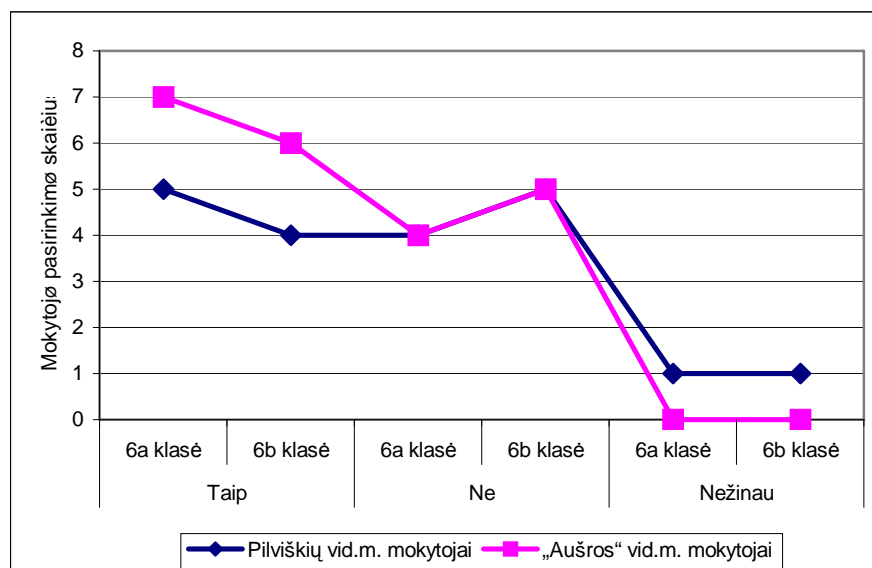
15 pav. Mokytojų nuomone, kada specialiųjų poreikių mokiniai būna atskirai nuo kitų klasės mokinių

Labai svarbu buvo išsiaiškinti, ar kiti klasės mokiniai išvedinėja specialiųjų poreikių mokinius. Mokytojų nuomone, tai vyksta tik kartais (16 pav.). Taip mano 9 „Aušros“ vidurinės mokyklos mokytojai, dirbantys 6a klasėje ir 8 mokytojai, dirbantys 6b klasėje. Pilviškių vidurinėje mokykloje taip mano atitinkamai 6 ir 5 mokytojai.

16 pav. Mokytojų nuomone, ar kiti klasės mokiniai įžeidinėja specialiųjų poreikių mokinius

Anketoje mokytojų buvo klausta, ar, jų nuomone, specialiųjų poreikių mokiniai turėtų mokytis su visais mokiniais? Daugiau kaip pusė atsakiusių abiejų mokyklų mokytojų mano, jog specialiųjų poreikių mokiniai turėtų mokytis kartu su visais mokiniais, o mažiau kaip pusė – kad neturėtų mokytis kartu su visais mokiniais (17 pav.). Pavyzdžiui, kad specialiųjų poreikių mokiniai turėtų mokytis kartu su kitais mokiniais, mano 7 „Aušros“ vidurinės mokyklos mokytojai, dirbantys 6a klasėje ir 6 mokytojai, dirbantys 6b klasėje. Pilviškių vidurinėje mokykloje taip mano atitinkamai 5 ir 4 mokytojai.

17 pav. Mokytojų nuomone, ar specialiųjų poreikių mokiniai turėtų mokytis su visais mokiniais

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog vis dėlto dauguma tirtų specialiųjų poreikių mokinių yra izoliuoti, atstumti savo klasėse. Abiejų tyrime dalyvavusių mokytojų nuomone, specialiųjų

poreikių mokiniai turi mokymosi sunkumų, jie nėra kaip visi klasės vaikai, juos kartais įžeidinėja kiti mokiniai. Taip pat mokytojai anketoje nurodė, jog specialiųjų poreikių mokiniai nuo kitų klasės mokinių atskirai būna pertraukų metu. Tačiau mokytojai pažymi, jog specialiųjų poreikių mokiniai dalyvauja klasės gyvenime, jie bendrauja su visais kitais vaikais. Dėl to, ar specialiųjų poreikių mokinys turėtų mokytis su visais mokiniais, mokytojų nuomonės išsiskyrė. Daugiau kaip pusė tyrime dalyvavusių mokytojų mano, jog specialiųjų poreikių mokiniai turėtų mokytis kartu su visais mokiniais, mažiau kaip pusė – kad neturėtų mokytis kartu su visais mokiniais.

Abiejų mokyklų mokytojai anketose turėjo suranguoti klasės, kurioje jie dirba, mokinius. Reikėjo nurodyti, kokį statusą, jų nuomone užima klasėje mokinys – aukštą, vidutinį ar žemą. Visi mokytojai nurodė, jog specialiųjų poreikių mokiniai yra žemo statuso.

Lyginant mokytojų nuomonę (klasės mokinių rangavimas) su mokinių nuomone (sociometrinė anketa) matyti, jog ir mokiniai, ir mokytojai yra tokios pačios nuomonės – bendrai galime teigti, jog specialiųjų poreikių mokiniai klasėje yra žemo statuso.

3.5. Ryšys tarp mokinių statuso ir pažangumo

Paanalizavus tyrime dalyvavusių klasių mokinių I ir II trimestro pažangumo vidurkius matyti, jog specialiųjų poreikių mokinių pažymių vidurkis svyruoja nuo 4,1 iki 5. Be abejo, tai patvirtina mokytojų pareikštą nuomonę, jog specialiųjų poreikių mokiniai turi mokymosi sunkumų.

Buvo bandyta iširti ryšį tarp mokinių mokymosi ir jų statuso klasėje. Tam paimta mokinių statusas (iš mokytojų klasės mokinių surangavimo) ir mokinių I ir II trimestro pažymių vidurkis.

Kėlėme hipotezę, jog kuo žemesnis pažymių vidurkis (kuo prasčiau mokinys mokosi), tuo žemesnis mokinio statusas klasėse ir atvirkščiai – kuo didesnis pažymių vidurkis (kuo geriau mokinys mokosi), tuo aukštesnis mokinių statusas klasėje.

Visiems tirtiems mokiniams tarp I ir II trimestro pažymių vidurkio ir jų statuso klasėje nustatyta koreliacija $r = 0,898$ ($p < 0,01$). Tai statistiškai reikšminga koreliacija. Galime teigti, jog kuo aukštesnis mokinio pažymių vidurkis (kuo geriau mokosi mokinys), tuo jo statusas klasėje bus aukštesnis, ir atvirkščiai – kuo mokinio pažymių vidurkis žemesnis (kuo mokinys blogiau mokosi), tuo jo statusas klasėje bus žemesnis. Kadangi specialiųjų poreikių mokiniai turi mokymosi sunkumų ir jų pažymių vidurkis yra žemas (nuo 4,1 iki 5), todėl jų statusas klasėje taip pat yra žemas.

Taigi, iškelta hipotezė yra teisinga.

3.6. Ryšys tarp tėvų išsilavinimo ir mokytojų subjektyvaus mokinių statuso įvertinimo

Tyrėme ir ryšį tarp mokinių statuso klasėje ir jų tėvų išsilavinimo.

Kėlėme hipotezę, jog kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo mokinio statusas klasėje aukštesnis ir atvirkščiai – kuo žemesnis tėvų išsilavinimas, tuo mokinio statusas klasėje žemesnis.

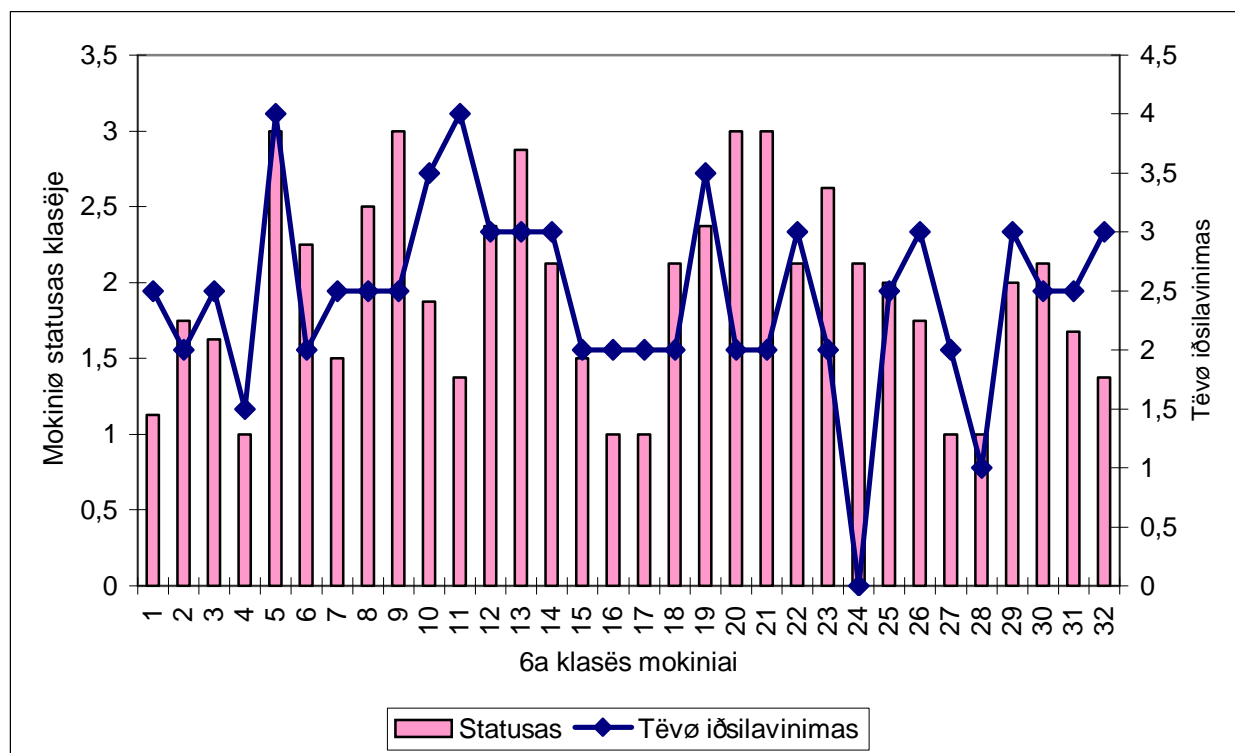
Ėmėme mokytojų anketoje suranguotų mokinių statusus ir tėvų išsilavinimus. Jei išsilavinimas pradinis – žymėjome 0, jei pagrindinis – 1, jei vidurinis – 2, jei aukštesnysis arba spec. vidurinis – 3 ir jei aukštasis – 4.

Tyrėme ryšį tarp mokinių statuso klasėje ir jų tėčių išsilavinimo. Gavome, kad koreliacija $r=0,445$ ($p < 0,05$). Tai reikšminga koreliacija. Taigi, galime teigti, jog mokinių statusas klasėje priklauso nuo jų tėčių išsilavinimo (t.y. kuo aukštesnis tėčio išsilavinimas, tuo mokinio statusas klasėje bus aukštesnis ir atvirkščiai – kuo žemesnis tėčio išsilavinimas, tuo žemesnis vaiko statusas klasėje).

Tyrėme ryšį tarp mokinių statuso klasėje ir jų mamų išsilavinimo. Gavome, kad koreliacija $r=0,218$. Tai silpna koreliacija.

Taigi, galime teigti, jog mūsų kelta hipotezė pasitvirtino tik dalinai – mokinių statusas klasėje labiau priklauso nuo jų tėčių išsilavinimo, nei nuo mamų išsilavinimo.

Tai pailustruoti galime Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasės mokinių duomenimis (18 pav.)

18 pav. Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasės mokinių statusas (mokytojų nuomone) ir jų tėvų išsilavinimas

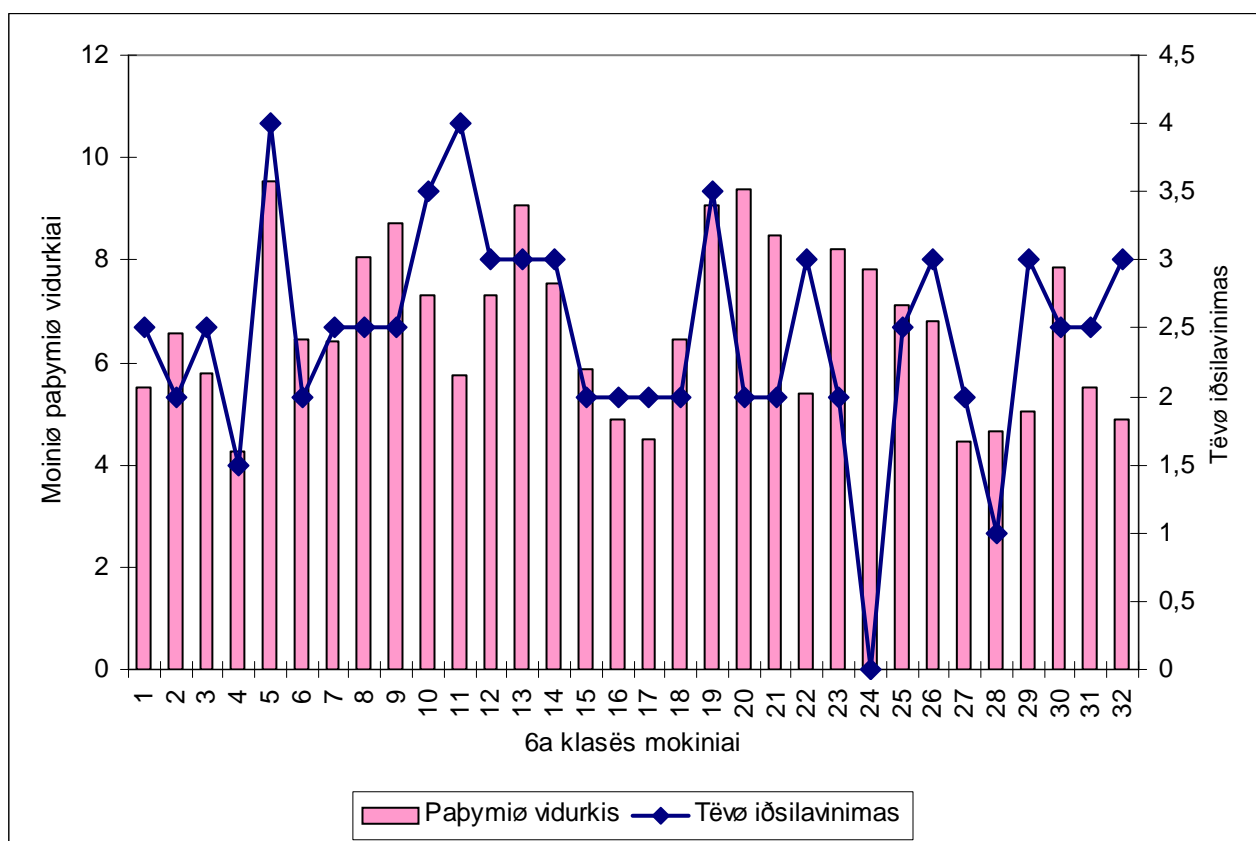
3.7. Ryšys tarp tėvų išsilavinimo ir mokinių mokymosi sunkumų

Tyrėme mokinių tėvų išsilavinimą ir mokinių mokymosi sunkumus.

Kėlėme hipotezę, kad kuo žemesnis tėvų išsilavinimas, tuo žemesnis mokinių pažymių vidurkis, ir atvirkščiai – kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo aukštesnis mokinių pažymių vidurkis.

Ėmėme mokinių I ir II trimestro pažymių vidurkius. Gavome, kad koreliacija $r = 0,265$ ($p < 0,05$). Tai reikšminga koreliacija. Taigi, galime teigti, jog mokinių mokymosi sunkumai priklauso nuo jų tėvų išsilavinimo (kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo aukštesnis jų vaiko pažymių vidurkis ir atvirkščiai – kuo žemesnis tėvų išsilavinimas, tuo žemesnis jų vaiko pažymių vidurkis).

Šią išvadą galime pailiustruoti Pilviškių vidurinės 6a klasės mokinių duomenimis (19 pav.).

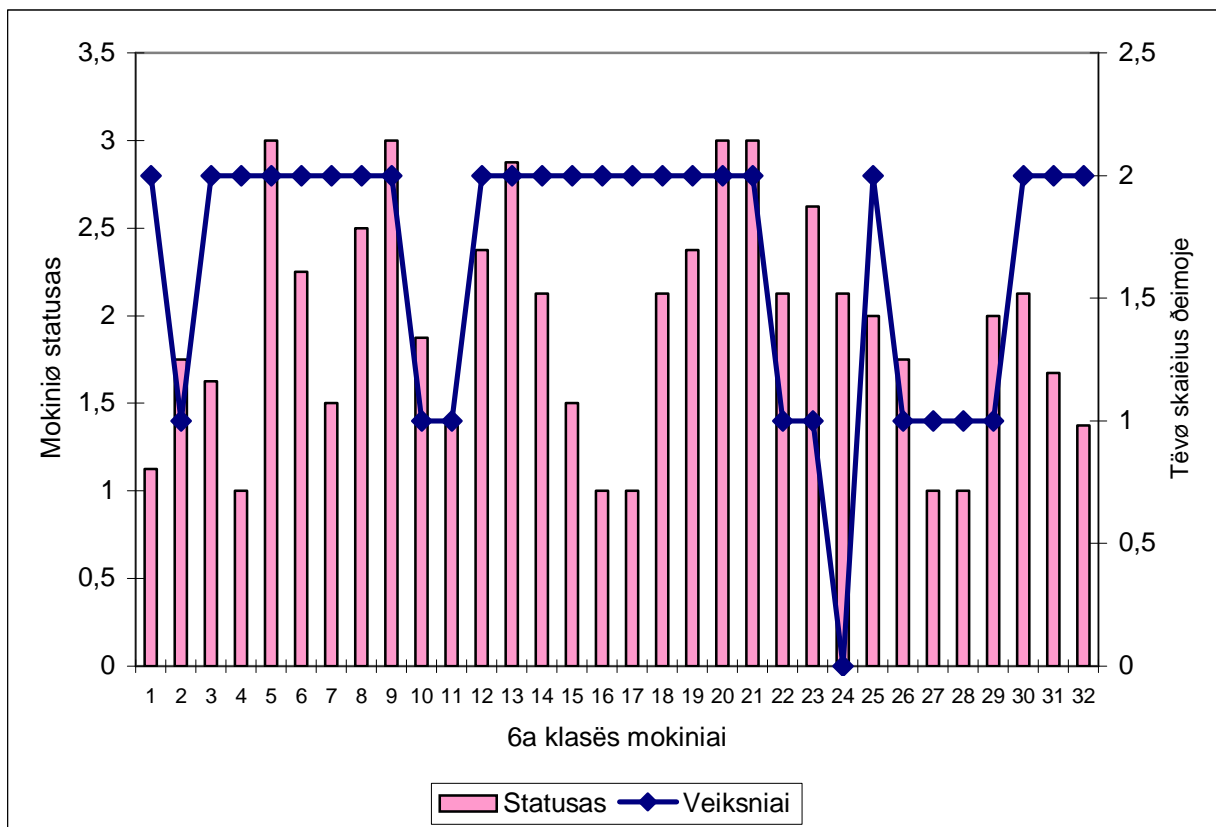

19 pav. Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasės mokinių I ir II trimestro pažymių vidurkiai ir jų tėvų išsilavinimas

3.8. Ryšys tarp nepalankių psichosocialinių veiksnių šeimoje ir mokinių statuso klasėje

Tyrėme ryšį tarp nepalankių psichosocialinių veiksnių šeimoje ir mokinių statuso klasėje. Jei šeimoje yra abu tėvai, žymėjome 2, jei šeimoje yra tik vienas iš tėvų – 1, jei nėra abiejų tėvų – 0. Mokinių statusą ėmėme pagal mokytojų surangavimą.

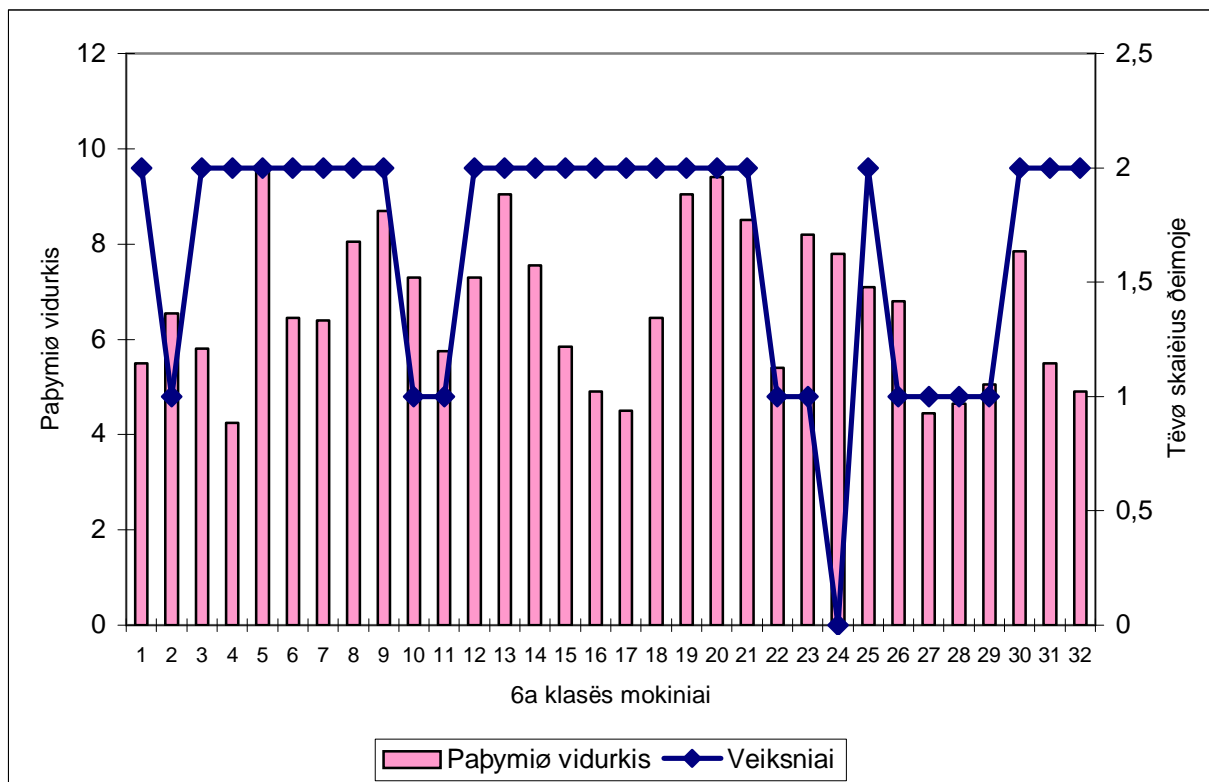
20 pav. Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasės mokinių statusas klasėje ir tėvų skaičius šeimoje

Kaip matyti iš 20 pav., egzistuoja ryšys tarp mokinių statuso klasėje ir tėvų skaičiaus šeimoje. Jei šeima pilna (t.y. šeimoje yra abu tėvai), tai ir mokinio statusas klasėje bus aukštesnis. Jei šeima nėra pilna (trūksta vieno iš tėvų arba jų nei vieno nėra), tai ir mokinio statusas klasėje bus žemesnis.

3.9. Ryšys tarp nepalankių psichosocialinių veiksnių šeimoje ir mokymosi sunkumų

Tyrėme ryšį tarp nepalankių psichosocialinių veiksnių šeimoje ir mokymosi sunkumų. Ėmėme mokinių I ir II trimestro pažymių vidurkį bei tėvų skaičių šeimoje.

Kaip matyti iš žemiau pateikto 21 pav., yra ryšys tarp tėvų skaičiaus šeimoje ir mokinių mokymosi sunkumų. Jei šeimoje yra abu tėvai, didesnė tikimybė, kad jų vaikas nepatirs mokymosi sunkumų ir atvirkščiai, jei šeimoje nėra vieno iš tėvų, didesnė tikimybė, kad vaikas iš tokios šeimos patirs mokymosi sunkumų mokykloje.

21 pav. Pilviškių vidurinės mokyklos 6a klasės mokinių I ir II trimestrų pažymių vidurkiai ir jų tėvų skaičius šeimoje

3.10. Ryšiai tarp mokymosi sunkumų neturinčių vaikų, turinčių mokymosi sunkumų vaikų, vaikų, turinčių specialiųjų poreikių ir jų statusų klasėje bei pažangumo

Visų klasių mokinius suskirstėme į tris grupes:

- ✓ Mokiniai, neturintys mokymosi sunkumų – 1 grupė.
- ✓ Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų – 2 grupė.
- ✓ Mokiniai, turintys specialiųjų poreikių – 3 grupė.

Suskaičiavus gavome, jog 1 grupėje yra 74 mokiniai, 2 grupėje – 22 mokiniai, 3 grupėje – 12 mokinių.

9 lentelė. Trijų mokinių grupių statusų ir pažangumo vidurkiai bei jų skirtumų statistikinis reikšmingumas (p reikšmės)

Grupė	Statuso vidurkis (pagal klasės draugų vertinimą)	Statuso vidurkis (pagal mokytojų vertinimą)	Pažangumo vidurkis
1. Mokiniai, neturintys mokymosi sunkumų (1 grupė, n = 74)	2,18	2,22	7,52
2. Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų (2 grupė, n = 22)	0,71	0,92	5,27
3. Mokiniai, turintys specialiųjų poreikių (3 grupė, n = 12)	0,58	1,0	4,55
Skirtumai tarp grupių			
tarp 1 – 2 grupės	p = 0,001	p = 0,023	p = 0,000
tarp 1 – 3 grupės	p = 0,000	p = 0,000	p = 0,000
tarp 2 – 3 grupės	p = 0,001	p = 0,015	p = 0,002

Iš 9 lentelės duomenų matyti, jog 1 grupės mokinių visi vidurkiai yra didžiausi, o 3 grupės – žemiausi.

Lyginant 1 ir 2 grupes tarpusavyje gavome, jog 1 grupės mokinių statusas klasėje klasės draugų vertinimu yra statistiškai patikimai didesnis nei 2 grupės (p = 0,001). Taigi, galime teigti, kad jei mokiniai neturi mokymosi sunkumų, jų statusas klasėje klasės draugų vertinimu bus didesnis. Taip pat 1 ir 2 grupių mokinių statusų (mokytojų vertinimu) skirtumas statistiškai reikšmingai skiriasi (p = 0,023). Vadinasi, jei mokiniai neturi mokymosi sunkumų, galime teigti, jog mokytojų vertinimu tokie mokiniai turės aukštesnį statusą klasėje.

Imant 1 ir 2 grupės pažangumus matome, jog 1 grupės mokiniai mokosi geriau nei 2 grupės mokiniai ir 1 grupės pažangumas yra statistiškai patikimai didesnis nei 2 grupės (p = 0,000). Taigi, jei mokiniai neturi mokymosi sunkumų, jų pažangumas bus aukštesnis.

Paskaičiavus 1 ir 3 grupės rezultatus tarpusavyje gavome tokius pačius rezultatus, kaip ir tarp 1 ir 2 grupes (t.y., jei mokiniai neturi mokymosi sunkumų, jų statusas klasėje ir draugų, ir mokytojų vertinimu, bus aukštesnis nei mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, o pažangumas irgi bus didesnis nei mokinių, turinčių specialiųjų poreikių).

Žiūrint į 2 ir 3 grupės rezultatus, gavome, jog 2 grupės mokinių statusas klasėje klasės draugų vertinimu yra statistiškai patikimai didesnis nei 3 grupės (p = 0,001). Taigi, galime teigti, kad jei mokiniai turi mokymosi sunkumų, jų statusas klasėje klasės draugų vertinimu bus didesnis nei mokinių, kurie turi specialiųjų poreikių.

2 ir 3 grupių mokinių statusų (mokytojų vertinimu) skirtumas statistiškai reikšmingai skiriasi (p = 0,015). Vadinasi, jei mokiniai turi mokymosi sunkumų, galime teigti, jog mokytojų vertinimu tokie mokiniai turės aukštesnį statusą klasėje nei mokiniai, turintys specialiųjų poreikių.

Pateikiant 2 ir 3 grupės pažangumus matome, jog 2 grupės mokiniai mokosi geriau nei 3 grupės mokiniai ir 2 grupės pažangumas yra statistiškai patikimai didesnis nei 3 grupės ($p = 0,002$). Taigi, jei mokiniai turi mokymosi sunkumų, jų pažangumas bus aukštesnis nei mokinių, turinčių specialiųjų poreikių.

Taigi, apibendrinant galime teigti, jog jei mokiniai neturi mokymosi sunkumų, jų statusas ir klasės draugų, ir mokytojų vertinimu bus didesnis nei mokinių, turinčių mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių. Taip pat šių mokinių pažangumas bus didesnis nei mokinių, turinčių mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių.

Jei mokiniai turi mokymosi sunkumų, jų statusas ir klasės draugų, ir mokytojų vertinimu bus didesnis nei mokinių, turinčių specialiųjų poreikių. Taip pat šių mokinių pažangumas bus didesnis nei mokinių, turinčių specialiųjų poreikių.

4. REZULTATŲ APITARIMAS

Specialiųjų poreikių mokinių ir mokinių, turinčių mokymosi sunkumų, statusas, klasės vaikų nuomone, yra žemas. Dauguma tirtų klasių mokinių nenori kartu su mokymosi sunkumų, o tuo pačiu ir specialiųjų poreikių turinčių klasės draugais ruošti pamokų, eiti į turistinį žygį, eiti linksmintis į gimimo dieną, kviestis į savo namus, sėdėti viename suole, kartu apsigyventi negyvenamoje saloje. Galima teigti, jog mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių turinčių mokiniai klasėse yra atstumti ir izoliuoti, su jais nelabai norima bendrauti nei mokykloje, nei už mokyklos ribų.

Mokytojų nuomone, turintys mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių mokiniai, yra žemo statuso, jie yra atstumti, izoliuoti savo klasėse. Specialiųjų poreikių mokiniai, mokytojų nuomone, nėra kaip visi kiti klasės vaikai, juos kartais įžeidinėja kiti klasės mokiniai, per pertraukas specialiųjų poreikių mokiniai dažniausiai būna atskirai nuo kitų klasės mokinių. Tačiau mokytojai pažymi, jog specialiųjų poreikių mokiniai dalyvauja klasės gyvenime, jie bendrauja su visais kitais vaikais. Daugiau kaip pusė tyrime dalyvavusių mokytojų mano, jog specialiųjų poreikių mokiniai turėtų mokytis kartu su visais mokiniais, mažiau kaip pusė – kad neturėtų mokytis kartu su visais mokiniais.

Apibendrinant galima teigti, jog ir mokytojai, ir mokiniai mano, jog mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių turintys mokiniai yra žemo statuso.

Mokinių statusas klasėje dalinai priklauso nuo tėvų išsilavinimo, o mokinių mokymosi sunkumai priklauso nuo jų tėvų išsilavinimo.

Egzistuoja ryšys tarp mokinių statuso klasėje ir tėvų skaičiaus šeimoje ir ryšys tarp tėvų skaičiaus šeimoje ir mokinių mokymosi sunkumų (didesnė tikimybė, kad jei šeimoje abu tėvai, tai jų vaikas klasėje bus aukštesnio statuso ir neturės mokymosi sunkumų ir atvirkščiai).

Jei mokiniai neturi mokymosi sunkumų, jų statusas ir klasės draugų, ir mokytojų vertinimu bus didesnis nei mokinių, turinčių mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių. Taip pat šių mokinių pažangumas bus didesnis nei mokinių, turinčių mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių.

Jei mokiniai turi mokymosi sunkumų, jų statusas ir klasės draugų, ir mokytojų vertinimu bus didesnis nei mokinių, turinčių specialiųjų poreikių. Taip pat šių mokinių pažangumas bus didesnis nei mokinių, turinčių specialiųjų poreikių.

Atlikus pilotinę apklausą abiejų mokyklų mokytojai iš vidų išvardintų veiksnių, kurie įtakoja vaiko statusą klasėje, daugiausiai pažymėjo klasės draugų vertinimus.

Apžvelgus tyrimo metu gautus rezultatus galime teigti, jog mokinių statusą klasėje labiausiai įtakoja mokymosi sunkumai.

IŠVADOS

1. Mokiniai, neturintys mokymosi sunkumų bei specialiųjų poreikių, ir klasės draugų, ir mokytojų vertinimu yra aukšto arba vidutinio statuso savo klasėje, o mokiniai, turintys mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių – žemo statuso savo klasėje.
2. Mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių turintys mokiniai klasėse yra atstumti ir izoliuoti, jie yra žemo statuso, su jais nelabai norima bendrauti nei mokykloje, nei už mokyklos ribų.
3. Mokinių statusas klasėje dalinai priklauso nuo tėvų išsilavinimo, o mokinių mokymosi sunkumai priklauso nuo jų tėvų išsilavinimo. Tačiau mokytojų požiūriu (pilotinis tyrimas) vaiko statusas klasėje labiau priklauso nuo draugų ir mokytojų vertinimo, negu nuo tėvų išsilavinimo ar mokymosi sunkumų.
4. Jei šeimoje yra abu tėvai, didesnė tikimybė, kad jų vaikas klasėje bus aukštesnio statuso ir neturės mokymosi sunkumų.
5. Mokinių statusą klasėje labiausiai įtakoja mokinių mokymosi sunkumai (tą gavome tirdami ryšį tarp mokinių statuso klasėje ir jų pažangumo – galime daryti išvadą, kad kuo mokiniai turi mažiau (arba visai neturi) mokymosi sunkumų, tuo jų pažangumas bus didesnis, o tuo pačiu ir statusas klasėje bus aukštesnis ir atvirkščiai).
6. Hipotezė, jog mokinių statusas klasėje priklauso nuo jų pažymių vidurkio, yra teisinga (kuo žemesnis pažymių vidurkis, tuo žemesnis mokinio statusas klasėje ir atvirkščiai).
7. Hipotezė, kad mokinių statusas klasėje priklauso nuo tėvų išsilavinimo, pasitvirtino dalinai (mokinių statusas klasėje labiau priklauso nuo jų tėčių išsilavinimo, nei nuo mamų išsilavinimo).
8. Hipotezė, kad mokinių pažangumas priklauso nuo jų tėvų išsilavinimo, yra teisinga (kuo aukštesnis tėvų išsilavinimas, tuo aukštesnis jų vaiko pažymių vidurkis ir atvirkščiai).

SANTRAUKA

Šio darbo tikslas buvo paanalizuoti ryšius tarp vaiko statuso klasėje, mokymosi pažangumo (sunkumų). Tyrime iš viso dalyvavo 108 mokiniai iš dviejų mokyklų, besimokantys šeštoje klasėje ir tose klasėse dėstantys mokytojai.

Tyrimo pradžioje buvo atlikta pilotinė apklausa, kurioje dalyvavo dviejų mokyklų mokytojai. Mokinių socialiniam statusui nustatyti panaudota sociometrinė anketa. Taip pat mokiniams buvo pateikta anketa, norint nustatyti, kuriuos klasės draugus jie pasirinktų vienoje ar kitoje gyvenimiškoje ar mokyklinėje situacijoje. Klasėse dėstantys mokytojai atsakė į anketos klausimus apie klasės lyderius, specialiųjų poreikių mokinius. Tai pat buvo prašoma suranguoti klasės mokinius.

Mokiniai, neturintys mokymosi sunkumų bei specialiųjų poreikių, ir klasės draugų, ir mokytojų vertinimu yra aukšto arba vidutinio statuso klasėje, o mokiniai, turintys mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių – žemo statuso klasėje. Mokymosi sunkumų ir specialiųjų poreikių turintys mokiniai klasėje yra atstumti, su jais nelabai norima bendrauti nei mokykloje, nei už jos ribų. Mokinių statusas klasėje dalinai priklauso nuo tėvų išsilavinimo, o mokinių mokymosi sunkumai priklauso nuo jų tėvų išsilavinimo. Mokinių statusą klasėje labiausiai įtakoja mokinių mokymosi sunkumai.

SUMMARY

The aim of this paper is to analyse the relation of the child's status in the class and his/her learning achievements. The survey respondents are 108 sixth-formers and their teachers from two schools. The research tools include a pilot survey questionnaire for teachers, a socio-metric questionnaire for the child to define his/her social status, and a questionnaire for the child to define factors that influence his/her choice of friends in different life and school situations. The questionnaire for the teachers includes questions on leadership in the class, pupils with special needs, and a ranking scale of pupils.

Children who have neither learning difficulties nor special needs are ranked as having high or medium status by their teachers and classmates, and those who have learning difficulties or special needs are ranked low status. Children with learning difficulties or special needs are neglected by / not popular with their classmates neither at school nor outside school. Children's status at school is partly related to and their learning difficulties fully related to their parents' education. Children's status is mostly related to their learning difficulties.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aramavičiūtė V. Nedarnių šeimų vaikai ir jų auklėjimo ypatumai. Vilnius, 1975.
2. Валицкас Т. В. Сапооценка у несовершеннолетних правонарушителей: ее формирование и роль в поведении. Дис. . . Канд. психол. наук. Москва, 1987.
3. Coie J. D., Dodge K. A. Continuities and Changes in Children's Social Status: A Five – Year Longitudinal Study // Merrill – Palmer Quarterly. 1983. 29 (3).
4. Coie J. D., Kupersmidt J. B. A Behavioral Analysis of Emerging Social Status in Boy's Groups // Child Development, 1983. 54.
5. De Baryshe B. D., Patterson G. R., Capaldi D. M. A Performance Model for Academic Achievement in Early Adolescent Boys // Developmental Psychology, 1993. 29 (5).
6. Gučas A. Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas, 1990.
7. Jacikevičius A. Žmonių grupių (socialinė) psichologija. Vilnius, 1995.
8. Janulaitienė N. Nedarni šeima ir asocialus paauglys. Teisės apžvalga. 1991. Nr. 2.
9. Kaffemanienė I. Moksleivių bei pedagogų požiūris į specialiųjų poreikių bendraamžius. Specialus ugdymas. Mokslo darbai. Šiauliai, 2001.
10. Kaffemanienė I. Specialiųjų poreikių vaikų integracija. Požiūrio problema. Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas. Šiauliai, 2001.
11. Kulikovskich O. Dėmesio! Penktokas! Knyga mokytojams ir tėvams apie penktųjų klasių mokinių adaptaciją naujomis mokymosi sąlygomis ir jos sprendimo būdus. Vilnius, 1998.
12. Kupersmidt J. B., Coie J. D. Preadolescent Peer Status, Aggression and School Adjustment as Predictors of Externalizing Problems in Adolescence // Child Development, 1990.
13. Lazarus R. S. Emotion and adaption. New York: Oxford University. Press, 1991.
14. Lenčiauskienė D. Pirmokų branda mokyklai ir sąsajos su šeimos aplinka. Bakalaurinis darbas. Vilnius, 2003.
15. Leonavičius J. Sociologijos žodynas. Vilnius, 1993.
16. Lisauskaitė N., Jasiūnienė L. Nepalankių socialinių aplinkybių įtaka specialiųjų poreikių vaikų ugdymuisi. Specialus ugdymas. Mokslo darbai. 2003. Nr. 1 (8).
17. Luthar S. S. Vulnerability and Resilience: A Study of High-Risk Adolescents // Child Development, 1991. 62.
18. Parker J. G., Asher S. R. Peer Relation and Later Personal Adjustment: Are Low – Accepted Children At Risk? // Psychological Bulletin, 1987.
19. Паттер М. Помощь трудным детям. Москва, 1987.
20. Rubin K. H. Relations Between Peer and Teacher Ratings of Social Competence. University of Waterloo, Waterloo, Ontario, 1984.

21. Stančič V. Adaptivni potencijal I integracija slijepih. Zagreb-Rijeko, 1981.
22. Steinhauer P. D., Psychoneurosis, Behaviour Disorders and Personality Disorders in Children // Psychological Problems of the Child and His Family. Edited by P. D. Steinhauer and Q. Rae-Grant. Macmillan of Canada, 1977.
23. Suslavičius A. Socialinė psichologija. Vilnius, 1995.
24. Šlušnutė E. Specialiųjų poreikių mokinyb bendrojo lavinimo mokykloje. Specialusis ir socialinis ugdymas (Tarptautinis aspektas). Mokslinės konferencijos medžiaga. Šiauliai, 2000.
25. Tremblay R. E., Masse B., Perron D., Leblanc M. Early Disruptive Behavior, Poor School Achievement, Delinquent Behavior and Delinquent Personality: Longitudinal Analyses // Journal of Consulting and Clinical Psychology, 1992. 60 (1).
26. Valickas G. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Monografija. Lietuvos teisės akademija. Vilnius, 1997.
27. Žukauskienė R. Jaunesniojo ir vyresniojo mokyklinio amžiaus vaikų tarpusavio santykiai // Psichologija, 1997. Nr. 16.

PRIEDAI

Gerbiamas mokytojau,

Norėtume šį tą sužinoti apie Jūsų mokinius. Prašytume nurodyti, kurie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai įtakoja vaiko statusą klasėje.

1. Tėvų išsilavinimas.
2. Mokymosi sunkumai (neigiami pažymiai, specialiosios programos).
3. Mokytojų požiūris (vertinimas).
4. Mokinių paauglystės problemos.
5. Mokinių asocialus elgesys.
6. Adaptacijos problemos.
7. Klasės draugų vertinimas.
8. Popamokinė veikla.
9. Nepalankūs psichosocialiniai veiksniai.

3 Priedas

Anketa mokiniams

Žmonės yra skirtingi. Skirtingai vertiname atskirus žmones: vieni atrodo geresni, kiti blogesni, vienais labiau pasitikime, kitais – mažiau. Žemiau prie kiekvieno klausimo bloko įrašyk po penkis (5) klasės draugų vardus, su kuriais nedvejodamas atliktum klausime nurodytas veiklas.

1. Su kuo iš klasės draugų ruoštum namų darbus kartu?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

2. Su kuo iš klasės draugų neruoštum namų darbų?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

3. Su kuo iš klasės draugų eitum į turistinį žygį?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

4. Su kuo iš klasės draugų neitum į turistinį žygį?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

5. Su kuo iš klasės draugų eitum linksmintis į gimimo dieną?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

6. Su kuo iš klasės draugų neitum linksmintis į gimimo dieną?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

7. Ką iš klasės draugų pasikviestum į savo namus?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

8. Ką iš klasės draugų nekviestum į savo namus?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

9. Su kuo iš klasės draugų norėtum sėdėti viename suole?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

10. Su kuo iš klasės draugų nenorėtum sėdėti viename suole?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

11. Su kuo iš klasės draugų apsigyventum negyvenamoje saloje?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

12. Su kuo iš klasės draugų nenorėtum apsigyventi negyvenamoje saloje?

1. .... 2. .... 3. ....
4. .... 5. ....

Gerbiamas mokytojai,

Norėtume šį tą sužinoti apie Jūsų mokinius. Mus domina mokinių, taip pat mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, statusas.

1. Vardais nurodykite 5 mokinius, kurie yra klasės lyderiai, į kuriuos vaikai lygiuojasi:

1. .... 2. ....
 3. .... 4. ....
 5. ....

2. Nurodykite 5 mokinių vardus, kurie klasėje yra labiausiai izoliuoti, atstumti:

1. .... 2. ....
 3. .... 4. ....
 5. ....

3. Ar specialiųjų poreikių mokiniai dalyvauja klasės gyvenime?

1) Tikrai ne; 2) Nedalyvauja; 3) Dalyvauja; 4) Tikrai dalyvauja.

4. Ar specialiųjų poreikių mokiniai turi mokymosi sunkumų?

Taip Ne Nežinau

5. Ar jie kaip ir visi klasės vaikai?

Taip Ne Nežinau

6. Ar specialiųjų poreikių mokiniai bendrauja su visais kitais vaikais?

Taip Ne Nežinau

7. Kada specialiųjų poreikių mokiniai būna atskirai nuo kitų klasės mokinių?

Per pertrauką Per pamoką Niekada

8. Ar kiti klasės mokiniai įžeidinėja specialiųjų poreikių mokinius?

Dažnai Kartais Niekada Nežinau

9. Jūsų nuomone, ar specialiųjų poreikių mokinys turėtų mokytis su visais mokiniais?

Taip Ne Nežinau

Gerbiamas mokytojai,

Norėtume šį tą sužinoti apie Jūsų mokinius. Prašytume Jūsų suranguoti klasės mokinius.

Statuso pavadinimas	Eil. Nr.	Vaiko vardas
Aukštas	1.	
	2.	
	3.	
	4.	
	5.	
	6.	
	7.	
	8.	
	9.	
	10.	
Vidutinis	11.	
	12.	
	13.	
	14.	
	15.	
	16.	
	17.	
	18.	
	19.	
	20.	
	21.	
Žemas	22.	
	23.	
	24.	
	25.	
	26.	
	27.	
	28.	
	29.	
	30.	
	31.	
	32.	